

Samhällets mottagande av ensamkommande barn i Norden

En kartläggning

Utgiven av Nordens Välfärdscenter
www.nordicwelfare.org
© januari 2017

Författare och projektledare:
Anna Gärdegård, Nordens välfärdscenter

Ansvarig utgivare:
Ewa Persson Göransson

Nordens Välfärdscenter Sverige
Box 1073, 101 39
Stockholm, Sverige
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens Välfärdscenter Finland
Mannerheimvägen 168 b
00271 Helsingfors, Finland
Tel: +358 20 7410 880
helsingfors@nordicwelfare.org

Rapporten kan laddas ner på www.nordicwelfare.org

Innehåll

Förord.....	4
Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Begrepp.....	7
Rapportens upplägg, genomförande och avgränsningar	7
Hur många har kommit och från vilka länder?	9
Vilket kön och ålder?	12
Vilka kommuner/regioner tar emot ensamkommande barn?.....	14
Hur arrangeras mottagandet av ensamkommande barn i Norden?.....	20
Sammanfattande översikt i tabellform	20
Asylprocessen.....	22
Ansvarig myndighet	23
Åldersbedömningar	25
Så många får uppehållstillstånd.....	26
Så lång tid tar ett beslut.....	26
Familjeåterförening.....	26
Återvändande.....	27
Andra viktiga aktörer och myndigheter	29
Företrädare	29
Boende.....	29
Sociala insatser.....	32
Hälso- och sjukvård	34
Utbildning	35
Fritid/aktiviteter	37
Barn som försvinner.....	39
Vad händer inför 18-årsdagen?.....	40
Island – Ett annat slags mottagande av ensamkommande	42
Referenser	44

Förord

Samhället har ett stort ansvar för ensamkommande barn som söker asyl eftersom de inte har någon legal vårdnadshavare. I Norden finns en lång historia av att lära sig av och jämföra sig med varandra. Det finns dock ingen lång historia i Norden av att ta emot ensamkommande barn som söker asyl. För några av länderna är det en relativt ny företeelse medan andra har längre erfarenhet.

Skriften som du nu läser vänder sig till beslutsfattare, forskare och praktiker som arbetar med ensamkommande och andra som vill öka sin kunskap om hur mottagandet organiserats i de nordiska länderna. Den kan användas som referenslitteratur och kunskapsunderlag och som grund för nya frågeställningar och fördjupade studier.

Ensamkommande barn och deras villkor är en fråga som inte bara är aktuell för länderna i Norden utan också för många andra länder. Det är en global fråga och det är därför mycket viktigt att skapa internationella samarbeten i ansträngningar i att finna former för att kunna stötta dessa barn till ett självständigt liv med goda förutsättningar.

När det gäller kunskap om hur mottagandet i praktiken fungerar finns det ett stort behov av forskning och spridning av exempel på framgångsrika arbetssätt. Fortsättningsvis kommer projektet att lyfta fram forskningsresultat och identifiera lärande exempel på området. Forskning har visat att gruppen nyanlända barn som kommer till Norden med sina vårdnadshavare också behöver synliggöras. Dessa barns situation och behov kommer att inkluderas i det fortsatta arbetet.

Kartläggningen är skriven av Anna Gärdegård, projektledare på Nordens välfärdscenter. Tack till Linus Rispling och Gustaf Norlén på Nordregio som har producerat det statistiska underlaget och kartorna. Tack också till nordiska forskare och tjänstemän som bidragit med litteraturtips och tankar via mejl och muntlig dialog. Ett särskilt tack till - Solgunn Flatebø Solberg, Utlendingsdirektoratet i Norge; Bengt Gradin, Migrationsverket i Sverige; Suzanne Ryding Roskilde, Børnerådet i Danmark; Mikaela Lindroos, Migrationsverket i Finland; och Lilja Rós Pálsdóttir, Útlendingastofnun på Island för era bidrag med landspecifik information och kvalitetsgranskning.

Stockholm, januari 2017

Ewa Persson Göransson
Direktör Nordens välfärdscenter

Anna Gärdegård
Projektledare Nordens välfärdscenter

Sammanfattning

Nordens välfärdscenter startade i mars 2016 ett projekt om ensamkommande barn i Norden. Det övergripande syftet är att ta fram kunskap om hur länderna arbetar med mottagande och integration av ensamkommande i Norden i dag och att sprida exempel på metoder och arbetssätt. Det första resultatet av projektet är denna skrift som du nu läser.

Denna kartläggning beskriver översiktligt hur respektive land i Norden arrangerat mottagandet av ensamkommande barn under 2015 fram till början av 2017. Rapporten tar upp områden som myndigheternas ansvarsområden, hälso- och sjukvård, familjeåterförening, boende, sociala insatser, väntan på beslut, fritid och utbildning, ensamkommande barn som försvinner och vad som händer vid 18 år.

Regelverket och åtgärderna för de ensamkommande barnen varierar mellan länderna men det finns även likheter. Den mest slående likheten är att detta är ett område som sedan hösten 2015 är föränderligt och flera lagändringar har genomförts i länderna och kommer att genomföras även under 2017. En annan likhet är att majoriteten av ensamkommande barn som ansöker om uppehållstillstånd får det i någon form men det har tagit längre tid än vanligt att få ett beslut. Särskilda boenden för ensamkommande arrangeras, det vanligaste är boenden i olika former av grupphem, på institution eller boenden med familjenätverksanknytning, fosterhem/familjehem används mer sällan som boendeinsats. Möjlighet till familjeåterförening är svår. Det saknas kunskap om hur många ensamkommande barn som avviker och försvinner. Det finns även skillnader mellan länderna. Framför allt när det gäller hur många som sökt asyl i respektive land. De flesta ensamkommande har de senaste åren sökt asyl i Sverige. Andra påfallande skillnader gäller mottagandekommuner, i alla länder utom Sverige finns särskilda mottagningscentra i utvalda kommuner medan alla kommuner i Sverige tar emot ensamkommande. Sverige sticker ut även genom att boendet ombesörjs av socialtjänsten medan ansvaret i de andra länderna ligger på respektive Migrationsverk (Norge har en liknande ordning som Sverige för barn upp till 15 år).

Få ensamkommande barn har sökt asyl på Island. Island har trots detta skapat en särskild ordning för ensamkommande och organiserar mottagandet på ett annorlunda sätt jämfört mot de andra nordiska länderna. På Island används *Barnahus* för asylintervjun och i regel erbjuds fosterhem/familjehem som boende. I dagsläget finns en högre tillgång till familjer som vill engagera sig som fosterhem/familjehem än det finns ensamkommande barn på Island.

Fortsättningsvis kommer projektet att lyfta fram forskningsresultat och identifiera lärande exempel på mottagande och integration av nyanlända barn och unga i Norden

Inledning

Det finns ingen lång historia av att ta emot ensamkommande barn som söker asyl i de nordiska länderna. För några av länderna är det en relativt ny företeelse medan andra har längre erfarenhet. Barn som flyr krig utan sina föräldrar är dessvärre inget nytt. Under andra världskriget blev miljontals barn tvingade att fly till mer skyddade områden som ett resultat av planerad evakuering eller direkt militär konflikt, antingen inom landet eller till andra länder. Till Sverige skickades 70 000 finska krigsbarn till fosterfamiljer över hela landet, varav 10 000 stannade kvar efter kriget. Andra länder i Europa ordnade förflyttningar av sina barn; till exempel flyttades barn från städer till landsbygden i England (1,5 miljoner barn evakuerades från London) och i Tyskland skickades tyska barn till fosterfamiljer och institutioner som bedömdes ligga inom säkra områden(1). Till skillnad från då, när flytten av barnen organiserades av samhället och de vuxna, så beger sig dagens ensamkommande barn på flykt ensamma; det sker inte genom något samhälles försorg.

Migration, å andra sidan, har en lång historia eftersom människor alltid har rört på sig. Om vi går tillbaka till sena delen av 1800-talet och fram till första världskriget (1915) var Norge, Danmark och Sverige utvandringsländer. I Europa och Norden rådde stor fattigdom och stark befolkningstillväxt vilket ledde till massutvandringar från Europa, framför allt till Nordamerika. 52 miljoner människor utvandrade från Europa under denna tid. Från Norge utvandrade en tredjedel av befolkningen och från Sverige en fjärdedel. Från Danmark utvandrade 300 000 danskar. Från början var det mest unga familjer med barn – man skulle få kostnadsfri odlingsbar mark i Nordamerika. Senare utvandrade ensamma vuxna, såväl män som kvinnor, för att finna lönearbete, då tillgången till jordbruksmark minskat. Under hela utvandringsperioden var närmare hälften av utvandrarerna 20–30 år, medan 15 procent var barn mellan 0 och 15 år. Ungdomar mellan 15 och 19 år utgjorde hela 20 procent av utvandrarerna och många reste ensamma (2). Historiskt sett är ensamma barn som migrerar således inte något nytt fenomen. Det handlar om överlevnad och att skapa ett bättre liv med bättre förutsättningar.

De nordiska länderna har olika lång erfarenhet av mottagande av ensamkommande. Antalet ansökningar om asyl från ensamkommande barn har under ett antal år varit klart högre i Sverige än i övriga nordiska länder men det har inte alltid varit så. Så pass sent som 2009 var antalet ungefär detsamma i Norge som i Sverige. Under 2014 var antalet ansökningar mycket högre i Sverige än i de övriga länderna för att år 2015 öka i alla länder (3).

Utifrån den stora ökningen av asylsökande ensamkommande under 2015 och det faktum att detta är ett relativt nytt område för flera länder i Norden startade Nordens välfärdscenter ett nordiskt projekt om ensamkommande barn. Det övergripande syftet är att ta fram kunskap om hur länderna arbetar med mottagande och integration av ensamkommande i Norden i dag och att sprida exempel på metoder och arbetssätt. Det första steget i detta arbete är denna kartläggning av mottagandet.

Frågeställningarna är följande:

- Hur går asylprocessen till (en kortfattad beskrivning)?
- Hur lång tid tar det att få ett beslut?
- Hur avgörs ålder?
- Hur många får uppehållstillstånd?
- Hur ser möjligheterna ut till familjeåterförening?
- Hur arbetar länderna med återvändande?
- Hur får den unge tillgång till företrädare?
- Vilken myndighet/organisation ansvarar för boende och när?
- Har barnet tillgång till sociala insatser och hälso- och sjukvård?
- När startar skolan och vem ansvarar för att den unge kommer in i skolan?
- Hur får barnet tillgång till fritidssysselsättning?
- Vad händer inför 18-årsdagen – har den unge rätt till något fortsatt stöd som ung vuxen?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan ländernas mottagande?

Begrepp

I denna rapport avses med begreppen **barn, minderåriga, unga** en person som är under 18 år och därmed inte är myndig.

Här används genomgående det svenska begreppet **ensamkommande barn** eller **ensamkommande barn och unga** för barn och ungdomar under 18 år, som söker asyl i ett land utan att ha föräldrar eller andra vårdnadshavare tillgängliga i mottagarlandet. Det norska begreppet är *enslige mindreårige asylsøkere*; det danska *uledsagede minderårige asylansøgere* och det finska *yksintulleet pakolaislapset*.

Asyl eller **politisk asyl** är det skydd en stat eller en organisation i en stat kan erbjuda förföljda personer under sin jurisdiktion, framför allt inom sitt geografiska område men också på sina ambassader i andra länder. Den som ansöker om skydd av en stat kallas **asylsökande**. Det är en mänsklig rättighet att få söka asyl, men det är upp till enskilda länder att bestämma på vilka grunder en person kan få sin ansökan beviljad.

Dublinärende. Dublinförordningen är ett avtal mellan EU-länderna, Island och Norge som säger att det första trygga landet den asylsökande kommer till har ansvaret för att behandla ansökan om skydd. En ansökan behandlas som ett Dublinärende när den sökande sökt skydd i ett annat land, är registrerad med fingeravtryck i annat land efter gränspassering, eller har visum eller uppehållstillstånd i ett annat land.

Rapportens upplägg, genomförande och avgränsningar

Rapporten inleds med en kvantitativ redogörelse för antalet asylsökande ensamkommande barn, ursprungsländer, kön och ålder samt boende under asylfasen. Därefter ges en beskrivning av hur länderna arrangerat för mottagandet utifrån de frågeställningar som beskrivs i inledningen. I rapporten ges även exempel på metoder, arbetssätt och rutiner samt webbplatser med ytterligare information som kan användas som inspiration och lärande exempel.

Kartläggningen är dels baserad på en kvantitativ beskrivning, dels på en litteraturgenomgång av till största delen myndigheters publicerade rapporter i form av vägledningar och riktlinjer. Författaren har beskrivit information om varje land som under hösten 2016 har granskats och ett flertal gånger kompletterats av experter i respektive land. Jämförelser görs mellan länderna men inte en bedömning av hur mottagandet i praktiken fungerar. För att dra slutsatser kring vad som fungerar bättre eller sämre krävs annan typ av data och metoder.

När det gäller exemplen som presenteras i rapporten så kan dessa inte sägas vara bättre, sämre eller lika bra som något annat. De kan däremot ses som lärande exempel och användas som inspiration på arbetssätt, rutiner och metoder kopplat till delar i mottagandet. Eftersom området är relativt ungt/omöget finns det ännu inte mycket forskning om hur det går för dessa unga eller utvärderade insatser som kan sägas vara effektiva för att förbättra social integrering, skolgång och psykisk/fysisk hälsa. Kunskap om hur mottagandet i praktiken fungerar är emellertid ett angeläget område där det finns ett stort behov av forskning och spridning av exempel på framgångsrika arbetssätt.

Hur många har kommit och från vilka länder?

2015

Under 2015 sökte totalt 45 765 ensamkommande barn och unga asyl i Norden. Det innebär att mer än hälften av det totala antalet ensamkommande i EU 2015 (88 250) kom till Norden. De allra flesta av dessa sökte asyl i Sverige (35 369), därefter följde Norge (5297), Finland (3024) och Danmark (2068). Endast sju ensamkommande barn och unga sökte asyl på Island och inga på Färöarna, Åland eller Grönland. Sverige tog emot högst antal ensamkommande i Norden. 2015 kom 40 procent av alla ensamkommande barn som kom till EU till Sverige.

Tabell 1. Totalt antal ensamkommande asylsökande barn samt totalt antal asylsökande i de nordiska länderna, EU och Världen 2015.

Land	Ensamkommande barn och unga	Totalt antal asylsökande	Andel ensamkommande barn och unga
Danmark	2068	21225	9,7
Finland	3024	32476	9,3
Island	7	345	2,0
Norge	5297	31145	17,0
Sverige	35369	162877	21,7
Norden	45765	248068	18,4
EU	88250	1321600	6,7
Världen	98400	2000000	4,9

Datakälla: Danmark: Udlændingestyrelsen; Finland: Migrationsverket; Island: Eurostat; Norge: Utlendingsdirektoratet; Sverige: Migrationsverket; EU: Eurostat. Not: Norden exklusive Färöarna, Grönland och Åland som inte tog emot några ensamkommande flyktingbarn 2015.

2016

Under 2016 har alla länder utom Island haft en kraftig minskning av antalet ensamkommande barn och unga samt totala antalet asylsökande. Island har istället haft en kraftig ökning av det totala antalet asylsökande, under 2016 sökte 1132 personer asyl på Island mot 345 asylsökande 2015. Antalet ensamkommande barn och unga som andel av det totala antalet asylsökande har minskat i alla länder utom i Danmark. Det kom mer än 10 gånger så många ensamkommande barn och unga till Norden 2015 (45765) än 2016 (4127).

Tabell 2. Totalt antal ensamkommande barn och unga samt totalt antal asylsökande i de Nordiska länderna 2016

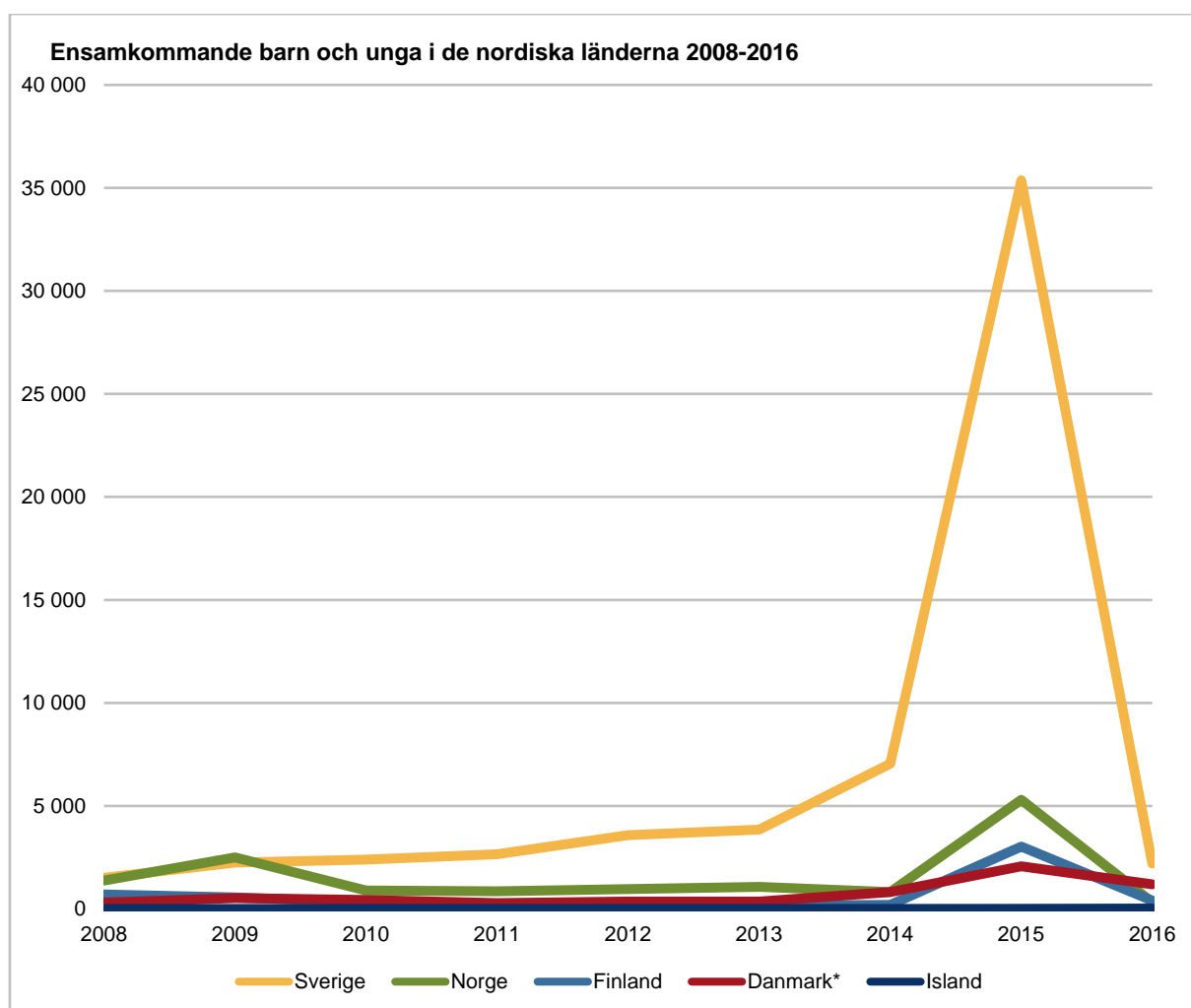
Land	Ensamkommande barn och unga	Totalt antal asylsökande	Andel ensamkommande barn och unga
Danmark*	1189	7048	16,9
Finland	401	5651	7,1
Island	18	1132	1,6
Norge	320	3460	9,2
Sverige	2199	28939	7,6
Norden	4127	46230	8,9

Datakälla: DK: Udlændingestyrelsen; FI: Migrationsverket; IS: Útlendingastofnun; NO: Utlendingsdirektoratet; SE: Migrationsverket. Not: Danmark fram till och med sista november 2016. Not: Norden exklusive Färöarna, Grönland och Åland som inte tog emot några ensamkommande flyktingbarn 2016.

2008-2016

Antalet ansökningar om asyl från ensamkommande flyktingbarn har under ett antal år varit klart högre i Sverige än i övriga nordiska länder men det har inte alltid varit så. År 2009 var antalet ungefär detsamma i Norge som i Sverige. Under 2014 var antalet ansökningar mycket högre i Sverige än i de övriga länderna. Därefter sökte flest ensamkommande barn asyl i Norge och Danmark, medan klart färre sökte asyl i Finland. År 2015 ökade antalet asylsökande ensamkommande barn i alla fyra länderna. Diagrammet nedan visar att flyktingströmmen under 2015 är det som sticker ut när man ser på antalet ensamkommande över tid. I samtliga nordiska länder syns en markant ökning mellan 2014 och 2015 och en markant minskning för 2016.

Diagram 1. Ensamkommande barn och unga i de nordiska länderna 2008–2016.

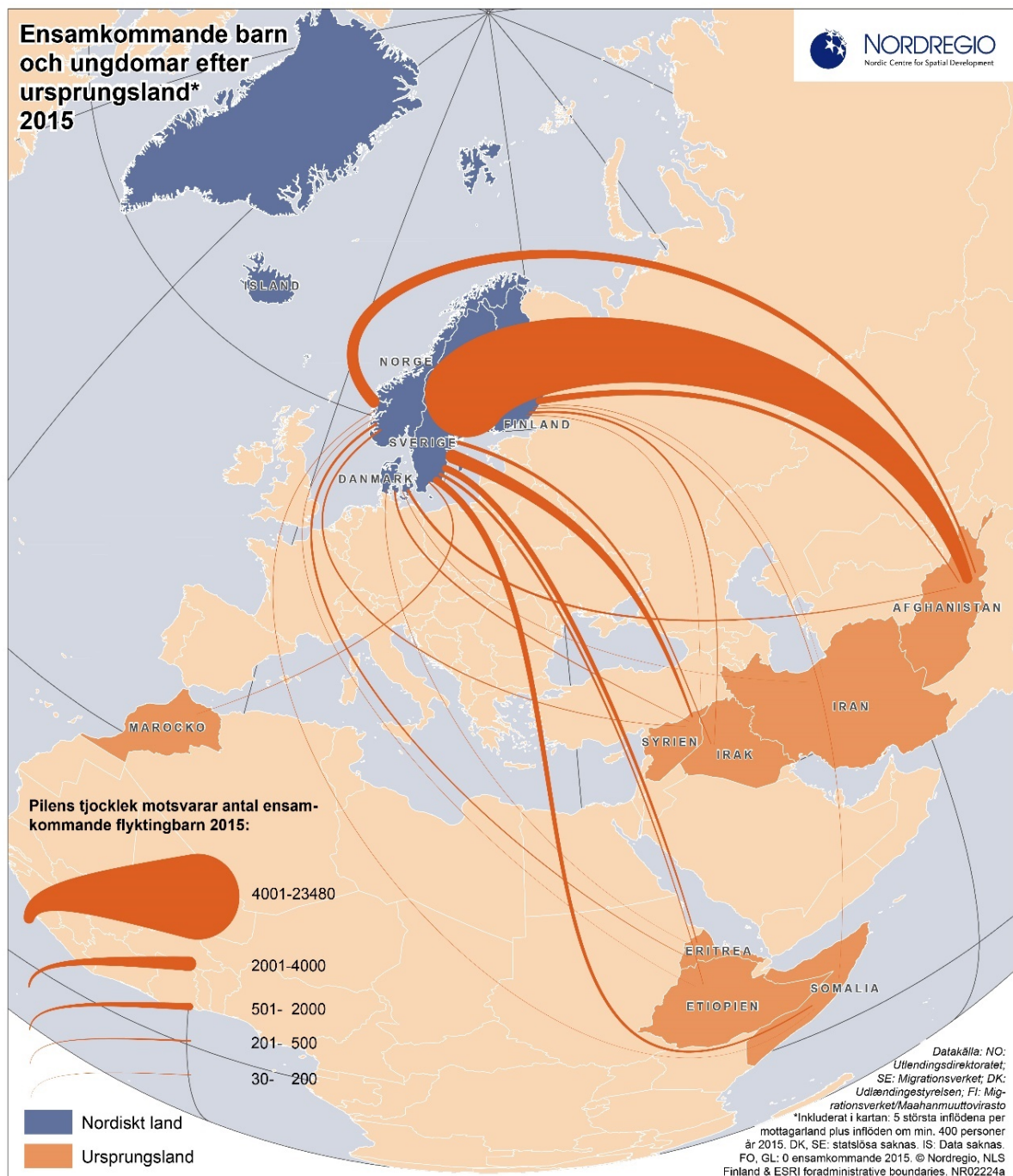

Datakälla: Danmark: Udlændingestyrelsen; Finland: Migrationsverket; Island: Eurostat; Norge: Utlendingsdirektoratet; Sverige: Migrationsverket; Island: Útlendingastofnun.. *Data för Danmark 2016 är fram till och med november 2016.

Vilka är ursprungsländerna?

År 2015 kom de flesta ensamkommande barnen från Afghanistan. I såväl Norge och Finland som Sverige kom runt 65 procent av de ensamkommande barnen därifrån. Även i Danmark var Afghanistan det främsta ursprungslandet, 38,4 procent. Förutom Afghanistan var Eritrea, Syrien, Irak och Somalia de vanligaste ursprungsländerna. Endast 10,8 procent av de ensamkommande som kom till Norden år 2015 kom från Syrien. Störst andel från Syrien hade Danmark, 27,7 procent, medan endast 1,3 procent av de ensamkommande barnen som kom till Finland kom från Syrien.

Karta 1. Ensamkommande barn och ungdomar efter ursprungsland.

Karta 1 visar ensamkommande barn och ungas nationalitet och de fem största inflödena per mottagarland, plus inflöden om minst 400 personer år 2015. Dessa är från Etiopien (891) och Marocko (403) till Sverige. Även om dessa två länder inte ingick bland de fem största inflödena till Sverige var de så stora att de var större än många av de fem största inflödena till de tre andra länderna. Statslösa ensamkommande till Danmark har inte inkluderats. Med 125 personer är de statslösa en av de fem största inkommande grupperna till Danmark men per definition saknas ursprungsland för denna grupp.

Vilket kön och ålder?

Kön

Det är främst pojkar som kommer som ensamkommande barn. Av ensamkommande som totalt kom till EU 2015 var 91 procent pojkar, och av dem som kom till Norden var 92,1 procent pojkar.

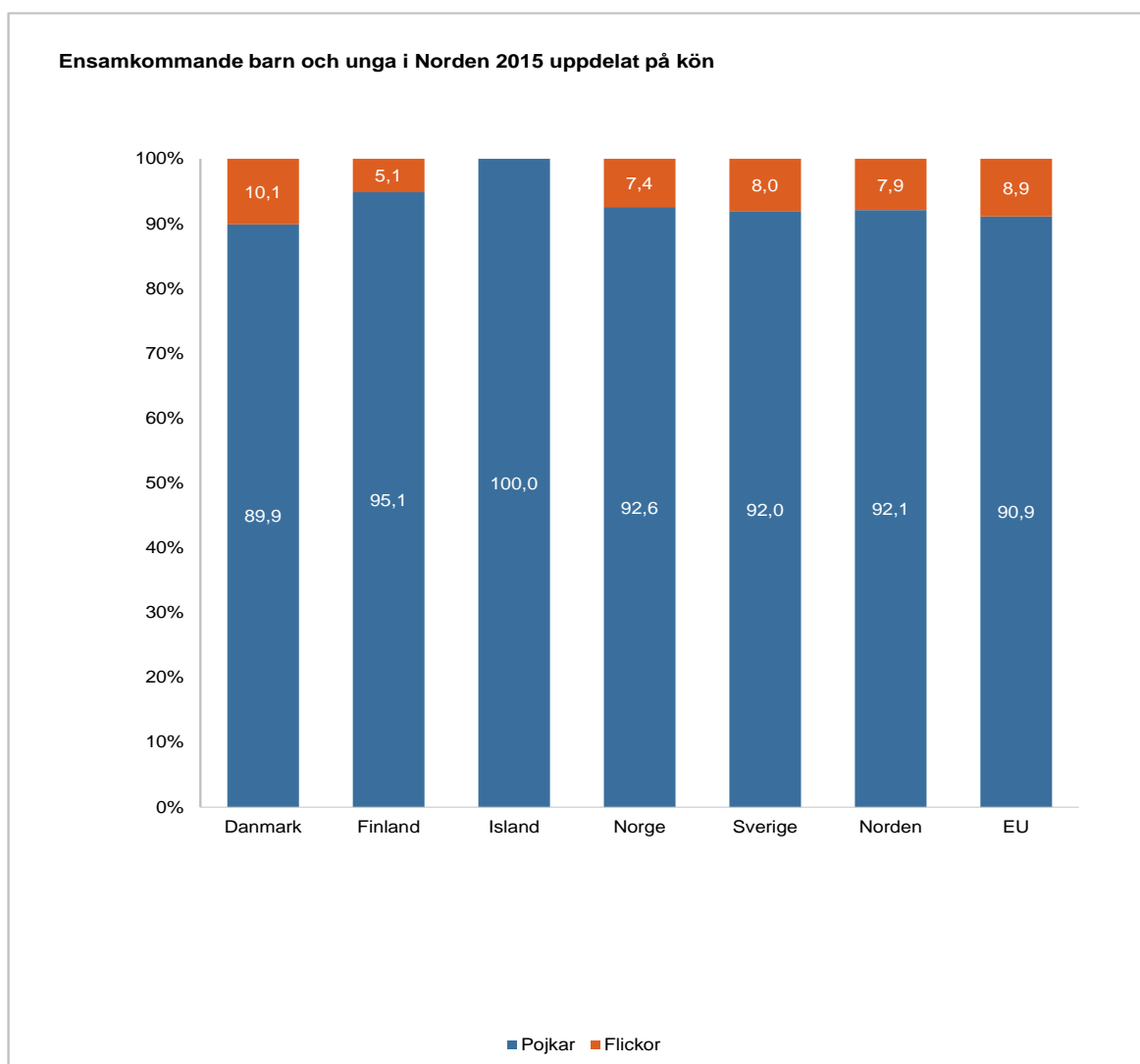
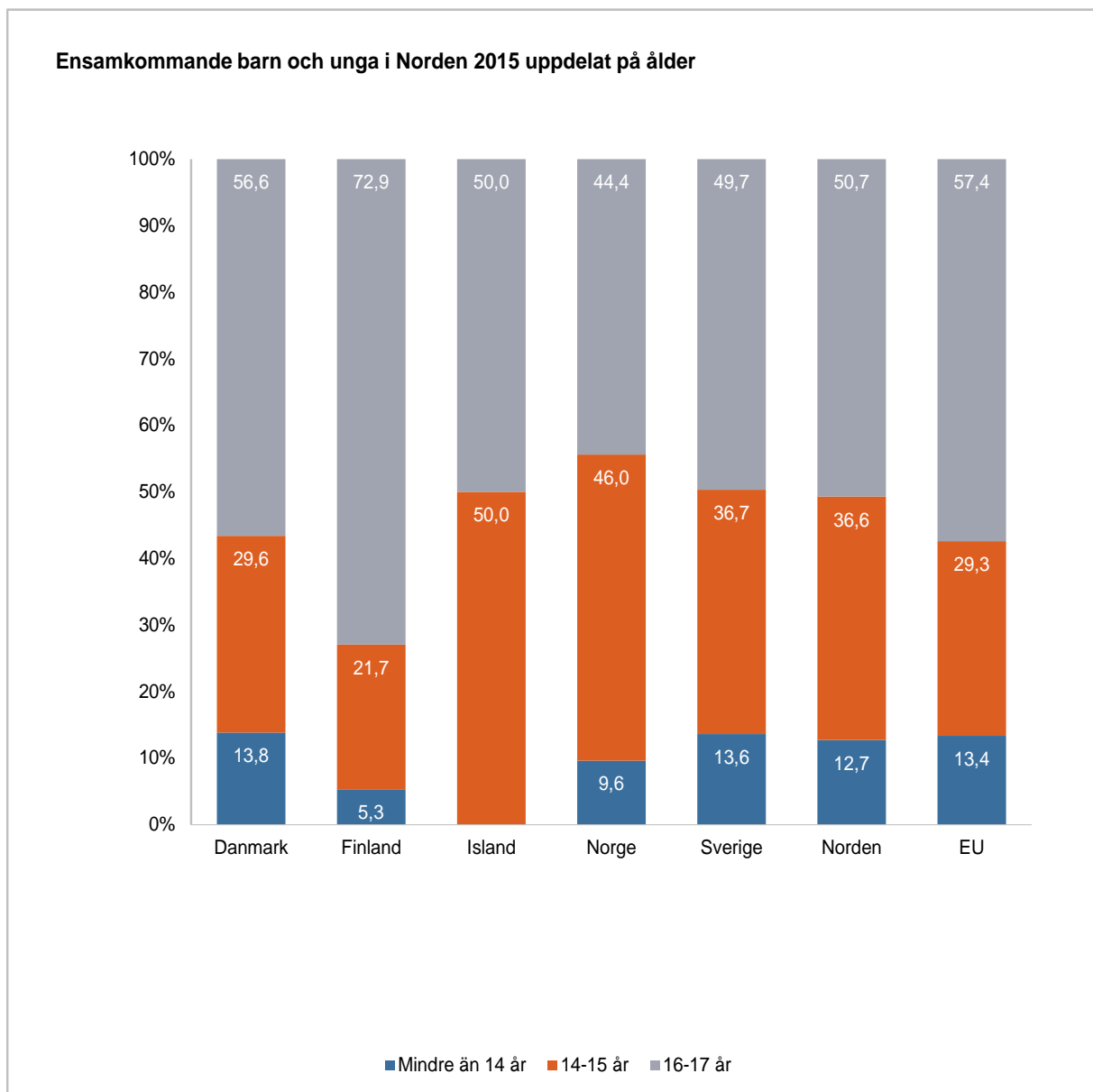

Diagram 1. Datakälla: Eurostat.

Ålder

Om man ser till hela EU var de flesta (57,4 procent) av de ensamkommande barnen mellan 16 och 17 år. Av dem som kom till Norden var gruppen mellan 14 och 15 år större (33,6 procent) än EU-snittet. I Finland var en klar majoritet (72,9 procent) mellan 16 och 17 år.

Diagram 2. Datakälla: Eurostat.

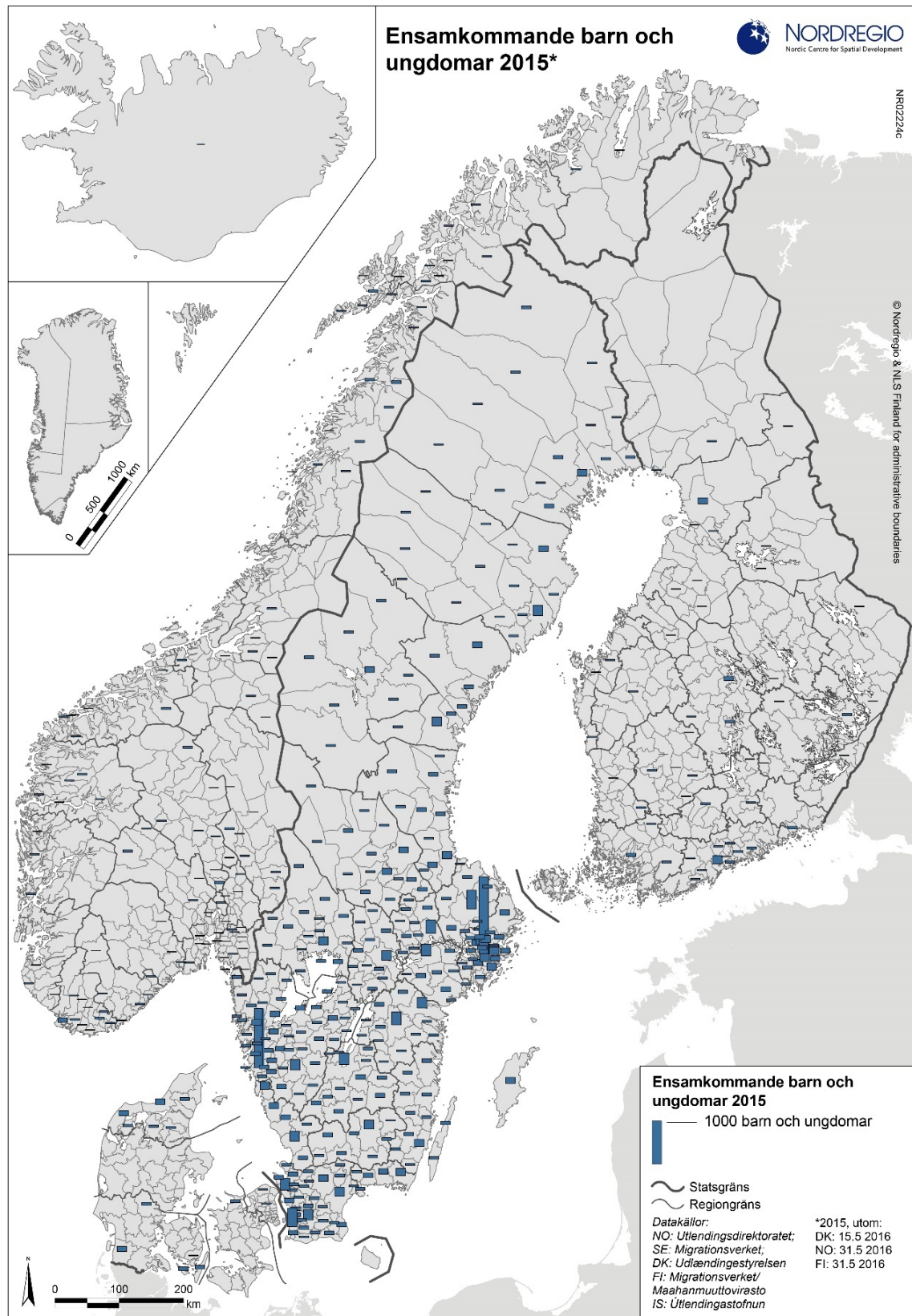
Vilka kommuner/regioner tar emot ensamkommande barn?

Ensamkommande barn bor i ett tillfällig boende under tiden de väntar på att inleda sin asylutredning och under tiden de väntar på beslut. Följande kartor och siffor visar till vilka kommuner/regioner ensamkommande barn fördelats under asylfasen under 2015.

Beroende på skillnader i tillgänglig data så skiljer sig referensdatumet år mellan de olika länderna. För Sverige visas de som anvisats till en kommun under 2015, för de andra länderna beskriver det situationen på ett visst datum, 31 maj 2015 för Norge och Finland, och 15 maj 2015 för Danmark.

Karta 2 illustrerar antal ensamkommande per kommun/regionnivå. Sett i absoluta tal var mottagandet av ensamkommande barn och unga under 2015 störst i Stockholm (2 194), följt av Göteborg (1 691), Malmö (530) och Uppsala (529). I Finland var kommunerna med störst mottagande Espoo (235) och Oulu (173); i Danmark Jammerbugt (164), Tønder (141) och Thisted (141); samt i Norge Farsund (116), Fauske (85) och Bodø (69).

Karta 2. Antal per kommun-/regionnivå

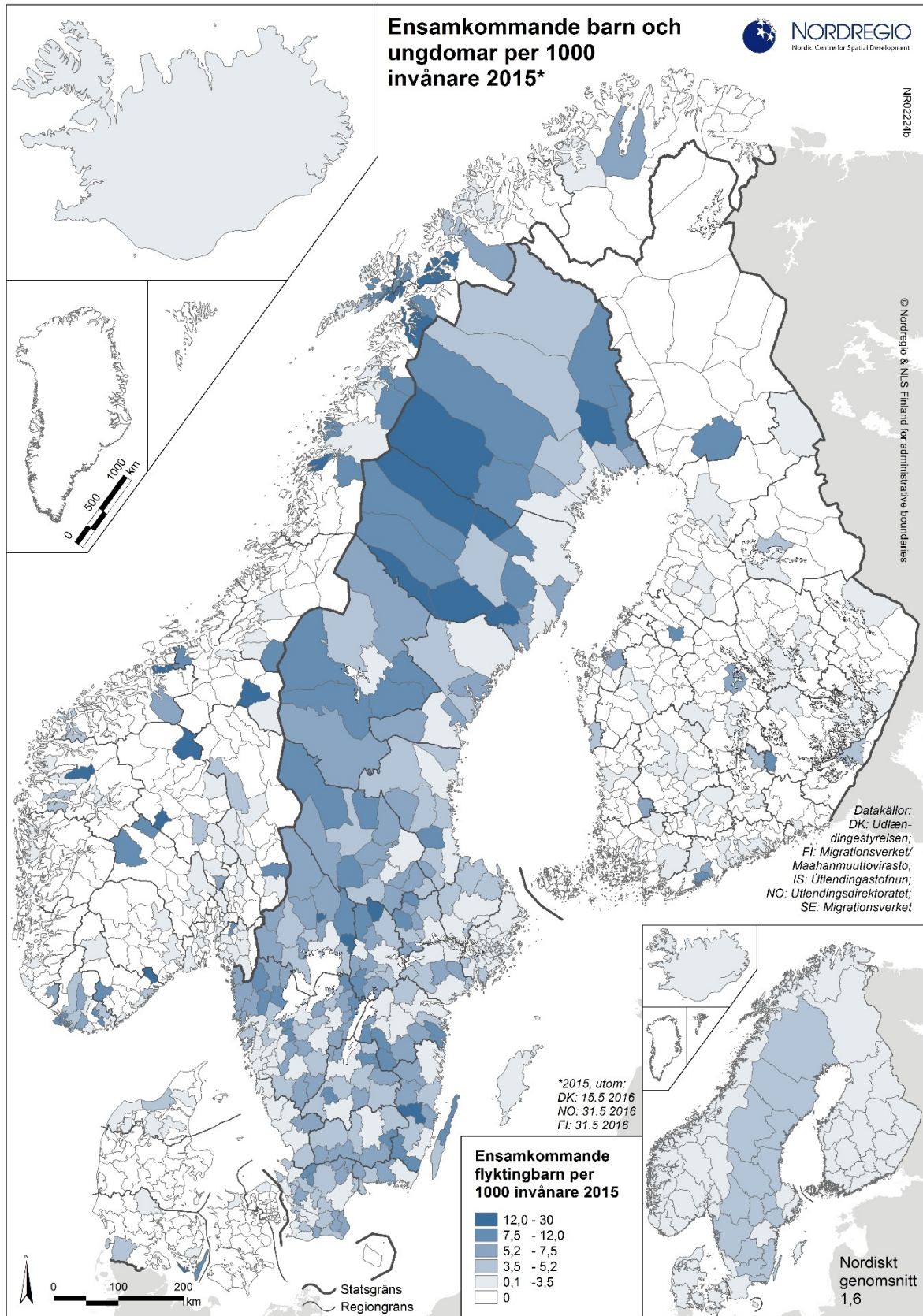

Kartan 3 illustrerar till vilka kommuner/regioner ensamkommande anvisas till. Detta varierar i de olika nordiska länderna. Samtliga svenska kommuner har tecknat en överenskommelse att ta emot ensamkommande barn, därför anvisas de till alla svenska kommuner. I Norge, Danmark och Finland sker anvisningar till mottagningscenter i vissa kommuner. Kartan visar på mottagandet av ensamkommande barn och unga per 1 000 invånare på kommun- och regionnivå. Ingen storstadskommun ligger i topp vad gäller ensamkommande barn och unga per 1 000 invånare, mest har Göteborg (3,1) följt av Stockholm (2,4) och Malmö (1,7) samt Espoo och Oulu (båda 0,9). Storstadskommunerna i Norge och Danmark har under 0,2 ensamkommande barn och unga per 1 000 invånare.

Det största mottagandet av ensamkommande barn och unga per 1 000 invånare finner man i glesbygdskommuner med liten befolkning som samtidigt har mottagningscenter – som Hyllerstad, Ibestad och Vestre Slidre i Norge; Sorsele, Åsele och Bjurholm i Sverige; Ærø i Danmark och Pertunmaa i Finland. Alla dessa kommuner har tagit emot mer än tio ensamkommande per 1 000 invånare. Flest har Hyllerstad i Norge med 31,4.

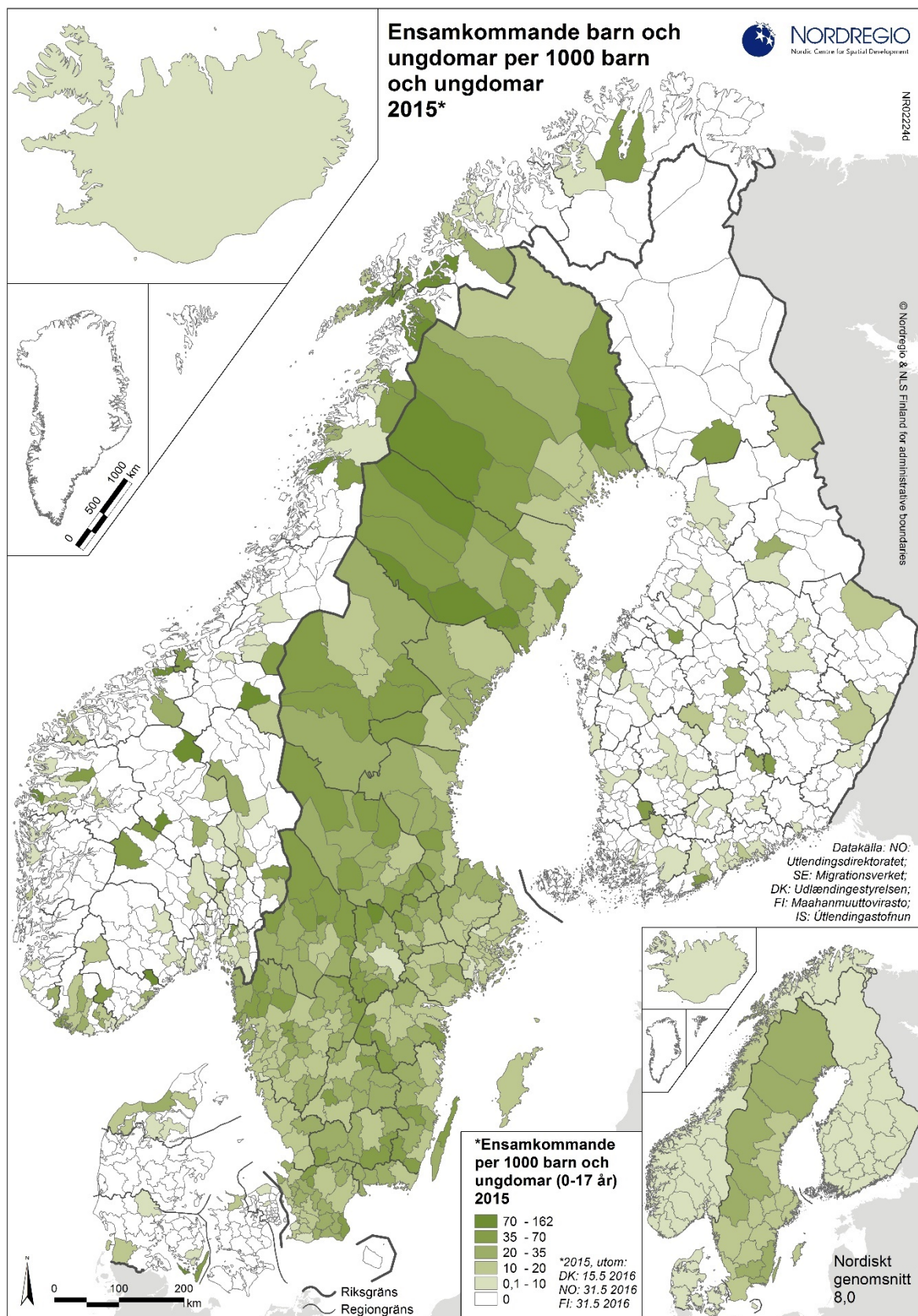

Karta 3. Antal per 1 000 invånare kommun-/regionnivå

Karta 4 visar antal ensamkommande barn per 1000 barn på kommun/regionnivå. I vissa glesbefolkade kommuner utgör de ensamkommande en betydande andel av barnen. I Hyllestad och Ibestad i Norge, Ærø i Danmark; samt Åsele och Sorsele i Sverige utgör de ensamkommande barnen runt tio procent av det totala antalet barn. För hela Norden är snittet åtta ensamkommande per 1000 barn, det vill säga åtta promille. För Danmark är snittet 1,8; för Finland 2,8; för Island 0,1; för Norge 4,7 och för Sverige 16,6.

Karta 4. Antal per 1 000 barn (0–17 år) kommun-/regionnivå

Hur arrangeras mottagandet av ensamkommande barn i Norden?

Eftersom dessa barn inte har någon legal vårdnadshavare ligger ansvaret för barnen på offentliga myndigheter. Flera myndigheter har olika delar av ansvar, i allt från asylprocessen till boende, skola, hälso- och sjukvård. Särskilt utsedda företrädare ansvarar för att se till att barnet ska få sina rättigheter tillgodosedda. I detta kapitel ges en övergripande beskrivning av ländernas mottagande. Mer detaljer finns i de rapporter och artiklar som refereras till.

Sammanfattande översikt i tabellform

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Vad kallas barn under 18 år som söker asyl utan vårdnadshavare?	Uledsagede minderårige asylansøgere	Yksintulleet pakolaislapset	Enslige mindreårige asylsøkere	Ensamkommande barn
Vilken myndighet genomför utredning av skyddsskäl?	Udlændingestyrelsen	Migrationsverket	Utlendingsdirektoratet	Migrationsverket
Hur lång tid tog det att få ett beslut? 2016	Ingen tillgänglig information om genomsnittlig tid för beslut. Målet är max 7 månader.	Genomsnittlig handläggningstid 242 dagar	Kan ta upp till 12 månader innan interjvu, därefter 3 månader innan beslut.	Genomsnittlig handläggningstid för beslut 353 dagar. Ingen tillgänglig info om väntetid för att påbörja utredning.
Beviljade uppehållstillstånd	500 (2015)	1191 (jan-okt 2016)	1167 (jan-nov 2016)	6853 (2016)
Avslag	46 (2015)	100	118	1121 (plus 117 Dubliner och 1400 avskrivna ansökningar)
Vad kallas företrädaren som ska se till att barnens rättigheter tillgodoses? Vilken myndighet utser denne?	Personlig repræsentant – utses av Statsforvaltning i regionen	Företrädare – utses av tingsrätten	Representant – utses av Fylkesmannen	God man – utses av överförmyndarnämnd i kommunen
Finns det möjlighet till familjeåterförening?	Ska vara möjligt vid flyktingstatus	Ska vara möjligt vid flyktingstatus	Ska vara möjligt vid flyktingstatus	Ska vara möjligt vid flyktingstatus
Hur ordnas boende under asylprocessen?	Udlændingestyrelsen har delegerat till <i>Børneindkvarteringscentre</i> som drivs av danska <i>Røde Kors</i> eller av en kommun. Det finns 14 stycken.	Migrationsverket har delegerat daglig omsorg och boende till olika utförare. Var den unge bor beror på ålder.	Yngre än 15 år: <i>omsorgssentre for minderårige</i> genom Bufetat. 15-18 år: egna avdelningar för enslige mindreårige på <i>asylmottak</i> eller på <i>egne mottak</i> for ensamkommande.	Migrationsverket anvisar barnet till en kommun. Socialtjänsten i kommunerna utreder barnets behov i enlighet med socialtjänstlagen. HVB-hem, jour- och familjehem, stöd-boende för personer i övre tonåren.

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Hur ordnas boende vid beslut om uppehållstillstånd?	Udlændingestyrelsen placerar. I teorin kan ensamkommande bli placerade i alla landets kommuner men vissa kommuner tar emot fler än andra. Bedömning av behov utifrån <i>serviceloven</i> . Placering på boendeinstitution, delat boende med andra flyktingar eller ett självständigt boende. För de yngre fosterfamilj/familjehem.	Placering kan ske i kommuner över hela landet. Boende i familjegrupphem, stödd familjplacering, folkhögskola, enskilt boende.	Yngre än 15 –Bufetat ordnar, efter ansökan från kommunerna, boende och rekrytering av foster-/familjehem. 15–18 år: Kommuner över hela landet. Boendekollektiv eller egen lägenhet.	Samma som ovan beskrivet
Barn som avviker/försvinner	Samlad statistik samt övergripande rutiner finns ej.	Samlad statistik samt övergripande rutiner finns ej.	Samlad statistik finns ej. Nationell guide med riktlinjer finns.	Samlad statistik samt övergripande rutiner finns ej.
Har barnet möjlighet till insatser från socialtjänsten?	Kommunen ska ge stöd utifrån <i>serviceloven</i> på samma sätt som för andra barn i Danmark. Udlændingestyrelsen ska godkänna sociala insatser enligt <i>udlændingeloven</i> . Vid uppehållstillstånd avgör kommunen om den minderåriga ska få insatser i enlighet med <i>serviceloven</i> eller <i>integrationsloven</i> .	Barnskyddslagen gäller för alla barn i Finland, oavsett legal status, och de har rätt att få sina behov bedömda och insatser enligt denna lag.	<i>Barnevernsloven</i> gäller för alla barn i Norge, oavsett legal status, och de har rätt att få sina behov bedömda samt insatser enligt denna lag.	Socialtjänstlagen gäller för alla barn i Sverige, oavsett legal status och de har rätt att få sina behov bedömda och få insatser enligt denna lag.
Har barnet tillgång till hälso- och sjukvård?	Rätt till akut vård under asylfasen. Hälso-, sjuk- och tandvård ges vid boendet under asylfasen via danska <i>Røde Kors</i> eller av en kommun. Med uppehållstillstånd täcks ensamkommande liksom övriga medborgare i Danmark av den allmänna sjukförsäkringen. Tandvård gratis för alla upp till 18 år.	Rätt till samma hälsovårdstjänster som kommuninvånare. Hälsoundersökningar genomförs både vid boenden och via ordinarie sjukvård.	Rätt till samma vård som den allmänna befolkningen. Kommunen har ansvar. Hälsoundersökningar genomförs genom ordinarie sjukvård. Vårdcentraler och skolhälsovård.	Rätt till kostnadsfri hälso- och sjukvård och tandvård på samma villkor som andra barn. Hälsoundersökningar genomförs genom ordinarie sjukvård och genom elevhälsan.
Har barnet rätt till skola?	Skolplikt gäller för alla barn som bor i landet eller uppehåller sig i landet minst 6 månader.	Rätten till grundläggande utbildning gäller barn som söker asyl och barn som beviljats asyl – på samma sätt som alla andra barn i läropliktålder.	Alla barn som uppehåller sig i landet mer än tre månader har samma rättigheter till utbildning, oavsett legal status.	Ej skolplikt för asylsökande, men har rätt till skola. Skolplikt för de med uppehållstillstånd på minst ett år.
Hur får barnet tillgång till fritid/aktiviteter?	Civilsamhället, ideella organisationer	Civilsamhället, ideella organisationer	Civilsamhället, ideella organisationer	Civilsamhället, ideella organisationer

	Danmark	Finland	Norge	Sverige
Exempel på lagändringar som genomförts eller aviserats under 2016	Den danska regeringen planerar att förändra villkoren för permanent uppehållstillstånd under 2017	Upphållstillstånd på grund av humanitära skäl ges inte sedan sommaren 2016	Förslag på ny lag har lagts fram under hösten 2016 som innebär att insatserna boende och omsorg för ensamkommande under 15 år inte längre ska regleras under <i>barnevernsloven</i> utan i stället ska en egen lag skapas.	-En treårig tillfällig lag infördes som begränsar asylsökandes möjligheter att få permanent uppehållstillstånd och möjlighet till familjeåterförening - För de som har fått ett lagakraftvunnet beslut om av- eller utvisning gäller nu att rätten till bistånd, såsom boende och dagersättning, upphör vid 18 år -Regeringen förbereder ett nytt lagförslag som ska ge ensamkommande som tidigare fått besked om utvisning när de fyllt 18 år, möjlighet att stanna tills de gått klart gymnasiet
Vad sker inför 18 årsdagen? Har den unge möjlighet till fortsatt stöd som myndig?	Företrädares uppdrag avslutas. Eftervård kan ges för personer mellan 18 och 23 år utifrån serviceloven. Utifrån integrationsloven erbjuds integrationsprogram till 18 år och äldre.	Företrädares uppdrag avslutas. Unga mellan 18-21 år som fått uppehållstillstånd kan få stöd av socialtjänsten.	Företrädares uppdrag avslutas. Introduktionsprogram ges av kommunen till personer över 18 år.	Företrädares uppdrag avslutas. Flera pågående ändringar av möjlighet till insatser. Ensamkommande mellan 18 och 20 år kan delta i etableringsinsatser genom Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag.

Asylprocessen

Migrationsverket i respektive land har det övergripande ansvaret för mottagandet av ensamkommande barn och asylprocessen genomförs på liknande sätt i de fyra länderna. Initialt bestäms om ärendet ska klassas som ensamkommande minderåriga asylsökande eller Dublinärende. Företrädare och tolk ska vara närvarande vid utredningssamtalet (i Sverige även juridiskt ombud), åldersbestämning görs genom uttalanden, id-handlingar och rättsmedicinska bedömningar. Länderna använder minst två metoder för de rättsmedicinska undersökningarna, en tandmetod och en skelettmetod, men vilka undersökningar som kombineras skiljer sig åt (i Sverige ska detta införas från och med år 2017). Under 2016 har det varit väntetider på flera månader för att få genomföra utredningen och därefter för att få beslut. Majoriteten av ensamkommande barn som ansöker om uppehållstillstånd får det i någon form men långtifrån alla barn som söker asyl får uppehållstillstånd. Gemensamt är att flera förändringar i lagstiftning har skett i länderna under 2016 som begränsar möjligheterna till uppehållstillstånd, förändringar är även aviserade inför 2017.

Det finns skillnader mellan länderna. Både Norge och Danmark har en särskild lag för de ensamkommande som inte uppfyller villkoren för beslut om uppehållstillstånd som flykting. Denna form av uppehållstillstånd går automatiskt ut när personen fyller 18 år. Den vanligaste formen av beslut som ges i Norge och Danmark för ensamkommande barn är uppehållstillstånd som flykting, medan den vanligaste formen i Finland och Sverige är alternativt skydd/alternativt skyddsbehövande. Hur lång tid uppehållstillstånd beviljas varierar och beror på bedömningen av skyddsskäl. I Finland inhämtar handläggare på Migrationsverket ett utlåtande av barnets socialarbetare om hur barnets bästa ska tas i beaktande i den enskilda asylsökandes fall. Det finns inget som tyder på att man i de andra länderna inhämtar utlåtande av annan expertis om barnets behov.

Exempel från länderna:

- Handläggare på Migrationsverket i Finland inhämtar ett utlåtande från barnets socialarbetare om hur barnets bästa ska tas i beaktande i den enskilda asylsökandes fall.
- UNHCR och UNICEF Sverige har i samarbete med Migrationsverket sammanställt ett kompendium för stöd till i första hand handläggare och beslutsfattare på Migrationsverket som handlägger ärenden som rör barn i asylprövningsverksamheten:
<https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnets-rattigheter-i-asylprocessen>
- Projektet Barn i Migration, i Strömsund, Sverige, har tagit fram metod och arbetsböcker för personalen i boenden om bland annat asylprocessen:
<http://www.begripligt.nu/publikationer.shtml>
- Danska Udlændingestyrelsens informationsfilm för ensamkommande asylsökande barn som beskriver och visar olika delarna i en asylprocess. Filmen informerar även om de rättigheter och skyldigheter de som ansöker om asyl har i Danmark:
https://www.nyidanmark.dk/dadk/Ophold/asyl/asylprocessen/film_om_asyl.htm

Ansvarig myndighet

I Norge ansvarar Polismyndigheten för registrering av ensamkommande barn. Den asylsökande ska kontakta och registrera sig på *Politiets Utlendingsenhet (PU)* i Oslo. Där bestäms om ärendet klassas som ensamkommande minderårig asylsökande. Därefter kallas personen till intervju hos *Utlendingsdirektoratet (UDI)* inom idealt sett tre månader. Intervjuerna genomförs på olika sätt; barn under 12 år intervjuas som huvudregel där de bor på *omsorgssenter*, medan barn mellan 12 och 15 år intervjuas på boendet via internet (Skype) eller i UDI:s lokaler. När ett ärende berör barn, ska hänsyn tas till barnets bästa. Barn kan beviljas uppehållstillstånd även om dennes situation inte bedöms vara av sådan allvarlig art att uppehållstillstånd skulle beviljats en vuxen. Om asylsökande inte beviljas uppehållstillstånd kan de överklaga hos *Utlendingsnemnda (UNE)* som bedömer ärendet på nytt (4).

I Finland meddelar ensamkommande asylsökande gränsbevakningsmyndigheten eller polisen om detta. Under asylsamtalet utreder Migrationsverket grunderna för asylansökan, identitet, resväg, om familjen kan spåras och om personen kan beviljas internationellt skydd eller uppehållstillstånd på några andra grunder. Intervjuerna med barn görs vid Migrationsverket. Migrationsverket kan erbjuda socialarbetare som kan vara med vid

intervjuer med ensamkommande barn. Inför asylprocessen inhämtar Migrationsverket ett utlåtande av barnets socialarbetare om barnets bästa i den enskilda asylsökandes fall. Migrationsverket meddelar asylsökandens företrädare om beslutet (5).

I Danmark beskrivs asylprocessen i tre faser efter att de asylsökande registrerat sig hos polisen. I den första fasen, som genomförs av *Udlændingestyrelsen (US)*, identifieras och kategoriseras personen som legal asylsökande. I den andra fasen genomförs först ett utredningssamtal, som tar ungefär 3–6 timmar, där syftet är att kategorisera ansökan till olika kategorier såsom *åbenbart grundløs-sager* (personen får i princip direkt avslag), *åbenbar tilladelse* (vilket leder till en snabbare asylprocess), *normal procedure* (som leder till fler intervjuer samt insamling och bedömning av dokumentation som talar för och emot ett beviljande av uppehållstillstånd). Om personen får uppehållstillstånd, tilldelas denne en boplatkommun. Blir beslutet ett avslag skickas ärendet automatiskt till *Flygtningenævnet* som är den myndighet som hanterar överklagan på avslagsbeslut. Fas tre i asylprocessen är utvisning (6). Ensamkommande barn som söker asyl ska i princip uppfylla samma villkor som andra asylsökande. De ses dock som en särskilt utsatt grupp, och särskilda riktlinjer har tagits fram för behandling av deras ansökningar, till exempel så ska ansökan behandlas snabbt (7).

Ensamkommande barn får gå igenom asylförfarandet om de är mogna nog för det. Om Udlændingestyrelsen bedömer att ett ensamkommande barn inte är tillräckligt moget, kan barnet i vissa fall få ett uppehållstillstånd utan att asylansökan behandlas. Krav för uppehållstillstånd enligt *udlændingeloven* är att barnet inte har ett familjeliknande nätverk i hemlandet och att barnet i hemlandet inte kommer ges möjlighet till ett ordnat uppehälle (8).

Ensamkommande barn kan beviljas asyl (efter flyktkonventionen) och beslutet är tidsbegränsat. Tillståndets längd kan variera mellan 1 och 5 år. När det löper ut, kan den unge ansöka om förlängning. Ensamkommande kan även beviljas uppehållstillstånd för ensamkommande, som är ett särskilt skydd för ensamkommande barn. Beslutet gäller vanligtvis för ett år, varefter den unge kan ansöka på nytt. Upphållstillståndet enligt denna form av beslut löper alltid ut när den unge fyller 18. Ett uppehållstillstånd är alltid tillfälligt i början, oavsett vilken typ av uppehållstillstånd barnet får. Vid 18 år kan den unge ansöka om permanent uppehållstillstånd och då måste ett antal villkor vara uppfyllda (9). Den danska regeringen planerar att förändra villkoren för permanent uppehållstillstånd under 2017 (10).

I Sverige ansvarar Migrationsverket för att ta beslut i asylärenden. Det finns tre instanser för beslut: Migrationsverket, migrationsdomstolarna och Migrationsöverdomstolen. Asylprövning görs i enlighet med utlänningslagen och i processen ska hänsyn tas till barns bästa och barns rätt att bli hörda. Barnets bästa är resultatet av en sammanvägd bedömning av barnets vilja och åsikt, kunskap om barnet samt vetenskap och beprövad erfarenhet (11). På Migrationsverkets mottagningsenheter arbetar barnhandläggare med särskilt ansvar för att barns rättigheter tillgodoses under mottagningstiden (12). Asylprocessen startar när barnet söker asyl i Sverige. Migrationsverket genomför en asylutredning och frågar om barnets familj, identitet med mera. Barnet berättar, med stöd av offentligt biträde, god man och tolk om varför han eller hon söker asyl i Sverige (13). Den 21 juni 2016 fattade riksdagen beslut om en lag som begränsar asylsökandes möjligheter att få uppehållstillstånd och möjligheten för den sökandes familj att få komma till Sverige.

Lagen är tillfällig och gäller tre år framåt, från och med den 20 juli 2016. Lagen innebär att asylsökande som har rätt till skydd får tidsbegränsade uppehållstillstånd mot tidigare praxis som var permanenta uppehållstillstånd. Den som får flyktingstatus får uppehållstillstånd i tre år, och den som får status som alternativt skyddsbehövande får uppehållstillstånd i 13 månader. De flesta ensamkommande barn får status som alternativt skyddsbehövande (14). När det tidsbegränsade uppehållstillståndet slutar gälla kan en ansökan om förlängning göras och om personen fortfarande har skyddsskäl kan hen få ett nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd i högst två år. Om personen kan försörja sig när det tidsbegränsade uppehållstillståndet slutar gälla finns möjlighet att få permanent uppehållstillstånd. I det fall personen kan försörja sig men inte har fyllt 25 år kan permanent uppehållstillstånd beviljas bara om hen har slutfört gymnasieutbildning eller motsvarande (15).

Åldersbedömningar

I Norge görs åldersbedömning med hjälp av röntgen av tänder och röntgen av handlov, tillsammans med andra faktorer såsom observationer, id-handlingar och uttalanden. *I Finland* utreds åldern i första hand utifrån handlingar och register samt hörande av sökanden. Om tillförlitliga bevis på sökandens ålder inte är tillgängliga, beaktas den ålder som sökanden uppger. Om det finns uppenbara skäl att misstänka att de uppgifter som personen lämnat inte är tillförlitliga, kan en rättsmedicinsk undersökning genomföras för bestämning av ålder. Undersökningen utförs vanligen genom att man undersöker sökandens tand- och handlovsben med röntgen och kliniska undersökningar. Undersökningen kan genomföras om den som ska undersökas och hans eller hennes företrädare har gett sitt skriftliga samtycke. Om en asylsökande vägrar genomgå undersökningen är följden att hen betraktas som myndig. Vägran att genomgå undersökningen kan dock inte ensamt utgöra en grund för att avslå en ansökan om internationellt skydd.

I Danmark består åldersbedömningen av tre delar. En läkarundersökning görs av kroppens fysiska mognad, där läkaren bildar sig en uppfattning baserad på kroppstyp och andra utvecklingstecken. Detta jämförs med en röntgen av handknogar och röntgen av tänderna. De tre studierna sammanställs i en rapport (kallad *erklæring*) av rättsmedicinare, och en uppskattad ålder med en viss osäkerhetsmarginal anges. År 2015 genomfördes 351 åldersbedömningar, där 66 procent av personerna bedömdes vara 18 år eller äldre (16). *I Sverige* gör Migrationsverket en initial uppskattning av åldern vid ansökan, men bedömningen har kritiserats för att vara osäker. 2017 ska ett nytt system införas där Rättsmedicinalverket ska bedöma ålder på unga ensamkommande asylsökande. Åldersbedömningen kommer att bestå av två oberoende analyser som utförs av en magnetkameraklinik (undersökning av knäleden) respektive en tandklinik (17).

Så många får uppehållstillstånd

Det finns olika grunder för uppehållstillstånd och dessa varierar mellan länderna. De olika skälen för uppehållstillstånd tas inte upp här, däremot andel och antal uppehållstillstånd som beviljats.

Under 2016 har drygt 90 procent av ensamkommande i Norge och Finland beviljats uppehållstillstånd, samma siffra gällde för Danmark 2015 (senast tillgängliga offentliga statistik januari 2017). I Sverige var siffran 72 procent beviljade uppehållstillstånd eller 86 procent (exklusive Dublinerärenden och andra avskrivna ansökningar). I antal var beviljade uppehållstillstånd i Norge 1 167 mellan januari och november 2016 och 118 avslag (18). Beviljade uppehållstillstånd i Finland var 1 191 från januari 2016 till och med oktober 2016 och 100 avslag (19,20). I Danmark togs 500 beslut om uppehållstillstånd under 2015 och 46 avslag i första instans (16). I Sverige har 6853 uppehållstillstånd beviljats under 2016 och 989 avslag (21).

Så lång tid tar ett beslut

Gemensamt för länderna är att det under 2016 tagit längre tid än vanligt att få ett beslut. Den längsta väntetiden var i Sverige, med en genomsnittlig handläggningstid på nästan ett år.

I Norge ska ett ansökningsärende normalt inte ta mer än sex månader men det har varit stora avvikelser sedan 2015. Enligt information för december 2016 kan det ta upp till 12 månader innan sökande blir kallad på intervju och därefter tre månader för beslut (22). *I Finland* är målet för alla ansökningar (för minderåriga såväl som vuxna) att de ska behandlas inom 160 dagar. Detta har inte kunnat uppnås under 2016; 178 beslut har fattats inom målet 160 dagar men medeltiden för alla beslut (för vuxna och minderåriga) är 242 dagar. *I Danmark* var målet för utredningstiden för asylansökningar att det under 2016 skulle ta maximalt 7 månader att få ett beslut (23). Det finns ingen offentlig tillgänglig statistik för genomsnittlig tid för beslut. *I Sverige* var genomsnittlig handläggningstid under 2016 i december 353 dagar (24). Det finns ingen tillgänglig offentlig statistik på väntetid för att påbörja utredningen.

Familjeåterförening

I alla länder finns någon aktör som har en plikt att göra efterforskningar och eftersöka barnets familj och att hjälpa barnet med att hålla kontakt med anhöriga. Migrationsverket i respektive land gör efterforskningar i sin asylutredning och det ingår mer eller mindre uttalat i företrädarens uppgift att hjälpa barnet att hålla kontakt med anhöriga. När det gäller möjligheten till familjeåterförening beror detta på vilken typ av uppehållstillstånd och skyddsstatus barnet har. För alla fyra länderna krävs att barnet har uppehållstillstånd utifrån flyktingstatus (asyl) för att ha möjlighet till återförening. I Finland krävs dessutom att den unge ska ha skapat en tryggad försörjning för familjen. Familjeåterförening har varit relativt lätt för ensamkommande i Sverige men detta har ändrats under 2016 och är nu svår att få i alla nordiska länderna.

I Norge har en representant i uppgift att hjälpa barnet med att undersöka om familjen kan spåras upp (25). Föräldrar och syskon (under 18 år) till barn som beviljas uppehållstillstånd i landet enligt flyktingstatus har rätt till uppehållstillstånd (26).

När det gäller ensamkommande barn i Norge som har beviljats uppehållstillstånd av andra skäl än flyktingstatus finns inte en liknande rätt för föräldrar och syskon. Utgångspunkten är att barnet ska återförenas med sin familj i sitt hemland och familjen kommer normalt vägras uppehållstillstånd.

I Finland kan familjemedlemmar till barn som fått flyktingstatus (asyl) ansöka om familjeåterförening inom tre månader från det att beslutet delgetts. Familjemedlemmarna ska personligen lämna en ansökan inom dessa tre månader på en finsk ambassad. Det finns även en försörjningsförutsättning som innebär att familjemedlemmarnas försörjning ska vara tryggad i Finland, på annat sätt än genom förmåner som utbetalas av samhället (27).

När en ensamkommande anländer till *Danmark* startar Udlændingestyrelsen en sökning av dennes föräldrar eller annan familj. Denna eftersökning kan göras i samarbete med en organisation som är godkänd för att göra detta av *udlændinge-, integrations- og boligministeren*. En förutsättning för att påbörja sökandet är att den unge samtycker till det. Om det i den minderåriges hemland ges möjlighet till ett ordnat uppehälle så har inte Udlændingestyrelsen en plikt att initiera en sökning av den minderåriges familj (28). Familjemedlemmar till barn som fått flyktingstatus (asyl) kan ansöka om familjeåterförening så snart beslutet delgetts. Om familjeåterförening genomförs i praktiken beror på flera omständigheter. Udlændingestyrelsen ska bedöma att barnet är en del av familjen och hänsyn ska tas till barnets bästa. Undantag till reglerna ska också göras om det går emot Danmarks internationella förpliktelser. Barnet har inte rätt till familjeåterförening om hen har uppehållstillstånd som ensamkommande, eftersom en grund för att få ett sådant uppehållstillstånd är att barnet inte har familjemässigt nätverk i hemlandet.

I Sverige har Migrationsverket ansvar för att göra efterforskningar kring familjemedlemmar för minderåriga under 18 år samt att ge stöd för återvändande vid eventuellt avslag. Under tiden ett ensamkommande barn är asylsökande har Migrationsverket en skyldighet att så snart som möjligt försöka hitta familjemedlemmar. Socialtjänsten har ansvar för att vården utformas så att den främjar barnets samhörighet med anhöriga. Om barnet beviljas uppehållstillstånd övergår Migrationsverkets ansvar för att hitta barnets familjemedlemmar till socialtjänsten (29). Sedan juli 2016 har asylsökandes möjlighet att återförenas med sina familjer begränsats vilken även inkluderar ensamkommande barn. Den som får flyktingstatus och uppehållstillstånd i tre år har möjlighet till familjeåterförening (30).

Återvändande

Inom asylprocessen ingår att arbeta för ett återvändande för de som inte får uppehållstillstånd och ska återvända till sitt hemland. Förutom avslag på ansökan om uppehållstillstånd kan det även handla om att barnet tar tillbaka sin ansökan. I samtliga länder gäller att barnet vid ett avslag kan välja att antingen acceptera eller överklaga beslutet och överklagan kan göras i flera instanser. Ett avslagsbeslut som inte längre går att överklaga innebär att barnet ska lämna landet. Om barnet inte kommer till möten eller på

andra sätt inte medverkar till hemresan lämnas ärendet till polisen, som då ansvarar för att barnet följer domstolens beslut. Minderåriga får dock inte skickas till ett land som inte har ett ordnat mottagande. Ett ordnat mottagande innebär att det måste finnas föräldrar, andra släktingar eller en mottagande institution i hemlandet som tar ansvar för att tillgodose barnets grundläggande behov. Många gånger saknas detta och barnen blir därför kvar. Barnet behöver dessutom giltiga resehandlingar för att kunna återvända, vilket många gånger saknas. Om det mottagande landet inte godtar inresa utan sådana handlingar blir barnet kvar.

Exempel från länderna:

- Norges har ett samarbete med IOM (International Organization for Migration) när det gäller självmant återvändande. Ett särskilt program för reintegreringsstöd kallas Sårbarhetsprogrammet/The Vulnerable Groups Project: <http://www.iom.no/no/varp-no/vg-no>
- Strömsunds kommun i Sverige har arbetat fram en modell/ett arbetssätt för hur personal i boenden kan stödja de ensamkommande som ska utvisas samt även förbereda sig för ett eventuellt avslagsbeslut: <http://www.begripligt.nu/filer/AE/Modell.pdf>

Norge samarbetar med IOM när det gäller frivilligt återvändande. Fram till och med 30 september 2016 har 14 ensamkommande återvänt med hjälp av IOM:s reintegreringsstöd under Sårbarhetsprogrammet/The Vulnerable Groups Project (31). Det största returlandet under 2016 var Afghanistan (med 6 returer i februari 2016). Från mitten av februari till november 2016 har dock inte denna form av retur varit möjlig till Afghanistan för ensamkommande på grund av avsaknad av möjlighet till reintegreringsprogram. Returtalen för ensamkommande är låga. *Finland* samarbetar också med IOM när det gäller frivilligt återvändande och reintegreringsstöd. Under 2015 och 2016 har 22 personer återvänt. 19 av dessa tog tillbaka sin ansökan och tre återvände på grund av avslag. IOM stödjer inte återvändandet av minderåriga till vissa länder, bland annat Syrien.

Danmark gäller generellt för alla att de som inte beviljas uppehållstillstånd återsänds till sitt ursprungsland. De som fått avslag på sin ansökan och som fortsatt uppehåller sig i Danmark utvisas, om det finns ett avtal med Danmark om detta. Om det inte finns något sådant avtal har praxis varit att de asylsökande blir kvar på asylmottagningarna, ibland i flera år (2). När det gäller ensamkommande har 25 personer fått avslag i sista insats, det vill säga i *Flygtningenævnet* (16). Det finns ingen tillgänglig officiell statistik på hur många ensamkommande som återvänt. *Sverige* gäller att när ett avslag vinner laga kraft eller om barnet tar tillbaka sin ansökan, så ska arbetet med återvändande påbörjas. Barnet, god man och tjänsteman på Migrationsverket har samtal om att återvända till hemlandet. (32). Migrationsverket utreder och bedömer om det finns ett ordnat mottagande i form av familj, förordnad vårdnadshavare eller institution som kan ta emot barnet. I början av oktober 2016 fanns 327 barn utan vårdnadshavare med beslut om utvisning. Dessa var från 32 olika länder, varav 281 barn var från sex olika länder och 46 barn från 26 olika länder (33).

Andra viktiga aktörer och myndigheter

Företrädare

En företrädare utses som ska bevaka barnets intressen och hjälpa till i myndighetsärenden. Företrädaren har ansvaret för den juridiska delen av föräldraansvaret, följer barnet under asylintervjun och ska värna barnets juridiska och ekonomiska rättigheter. Vilken myndighet/organisation som tar initiativ till och utser denne företrädare varierar mellan länderna. Företrädaren ska se till att den minderåriges vårdbehov blir tillvarataget på ett tillfredsställande sätt men har inget ansvar för barnets försörjning och dagliga omsorgsbehov.

I Norge kallas funktionen *representant* och en sådan utses av *Fylkesmannen* (Länsstyrelsen). I Norge finns en ordning att registreringen av asylärendet för ensamkommande barn inte påbörjas förrän denne är på plats (34). I asylärendet ska representanten bland annat vara närvarande vid samtalen som myndighetsnätverk har med den minderåriga, samt bistå den minderåriga genom undersökningen av identitet och ålder. Dessutom ska representanten hjälpa den minderåriga att spåra upp föräldrar eller andra vårdgivare, ha kontakt med advokat och hålla sig underrättad om utvecklingen av asylärendet.

I Finland ansöker boendeförläggningens socialarbetare om företrädare för barnet hos Tingsrätten. I första hand för företrädaren barnets talan och hjälper till i myndighetsärenden, som förutom asylansökan innefattar beslut om bruks- eller mottagningspenning, eller om ett barn placerats enligt barnskyddslagen. *I Danmark* utses en *personlig repræsentant* för att tillvarata barnets intressen under asylfasen (35). Udlændingestyrelsen begär av danska *Røde Kors* att utse en representant som godkänns av Statsforvaltning i regionen. Uppdraget som *repræsentant* upphör om barnet beviljas uppehållstillstånd, då utses i stället en tillfällig *forældremyndighedsindehaver* enligt *forældreansvarsloven*. I praktiken är det ofta samma person som fortsätter och blir *forældremyndighedsindehaver*. *I Sverige* ansvarar anvisningskommunen för att utse en god man. Ansökan görs av Migrationsverket och socialnämnden i den kommun där barnet ska ha sin faktiska dygnsvila till överförmyndarnämnden (29). Om barnet beviljas uppehållstillstånd ansöker anvisningskommunen om *särskilt förordnad vårdnadshavare*.

Boende

Gemensamt är att länderna arrangerar särskilda former av boende för ensamkommande barn. Vilken myndighet som ansvarar för boendet skiljer sig åt mellan länderna och är beroende av var i asylprocessen barnet befinner sig. I Sverige har kommunernas socialtjänst ansvar för boende och omsorg för ensamkommande upp till 18 år, både under asylfasen och om barnet får uppehållstillstånd. I Norge ansvarar Bufetat (en statlig regional barnskyddsmyndighet) för att ge barn under 15 år boende på *omsorgssentre for minderårige* i statlig eller privat regi under asylprocessen. Vid beslut om uppehållstillstånd ansvarar Bufetat, efter ansökan från kommunerna, för att ordna boende i en kommun och rekrytering av fosterhem. För unga mellan 15 och 18 år ansvarar Utlendingsdirektoratet (UDI) under asylfasen och vid beslut om uppehållstillstånd blir den unge tilldelad en bosättningskommun. I Finland och Danmark har Migrationsverket respektive Udlændingestyrelsen ansvaret för boende under asylprocessen (delegerat till andra aktörer) och vid beslut om uppehållstillstånd ska kommunen ordna boende.

Exempel från länderna:

- Trelleborgs kommun i Sverige har genom åren tagit emot många ensamkommande unga. År 2013 valde kommunen att flytta över ansvaret för ensamkommande från socialförvaltningen till arbetsmarknadsförvaltningen. I Trelleborg använder man sig av etableringsboenden i stället för HVB-hem (Hem för vård och boende, se sidan 30) och arbetar med så kallade etableringsplaner, med konkreta individuella mål och täta uppföljningar. Insatserna syftar till att få de ensamkommande i studier och arbete samt systematiskt mäta och utvärdera deras personliga framsteg:
http://www.trelleborg.se/globalassets/files/centralt/filer/rapporter/diverse/trbg_teser_2016.pdf
- I Norge görs en individuell kartläggnings- och *tiltaksplan* med uppföljning av hälsa, utbildning och fritid för ensamkommande mellan 15-18 år under deras boende i asylfasen. Syftet är att stärka och säkra det professionella omsorgsarbetet med de unga och använda *tiltaksplanen* som ett levande dokument i den unges vardag. För detta har UDI tagit fram ett antal styrdokument som reglerar ansvar, innehåll och vägledning samt ger konkreta exempel:
<http://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-018/rs-2012-018v5/>

I Norge ska Bufetat erbjuda barn under 15 år ett boende på *omsorgssentre for minderårige* i statlig eller privat regi medan asylansökan behandlas. På *omsorgssentre* styr *barnevernloven* innehåll, omsorg och organisation och har bemanning och är utformat efter gängse barnvårdsinrättningar (36). Vid beslut om uppehållstillstånd ansvarar Bufetat, efter ansökan från kommunerna, för att ordna boende i en kommun och rekrytering av fosterhem. Det råder generellt en brist på fosterhem i det norska barnvårdssystemet och enligt en beräkning bedöms 5 procent av ensamkommande bo i fosterhem (75). Ungdomar mellan 15 och 18 år blir inkvarterade på egna avdelningar för ensamkommande på en asylmottagning (*mottak*) eller *egne mottak for enslige mindreårige* under tiden den väntar på beslut. *Mottak* har av UDI delegerats det dagliga omsorgsansvaret för den unge, och en kontaktperson utses. En kartläggning och individuell åtgärdsplan görs med den unge, med plan för och uppföljning av hälsa, utbildning och fritid (37). Vid beslut om uppehållstillstånd blir den unge tilldelad en bosättningskommun. Bosättningskommunen ordnar ett boende utifrån vad som finns att tillgå i kommunen, till exempel boendekollektiv eller egen lägenhet. Bosättningskommuner finns över hela landet. Kommunerna meddelar *Integrerings- och mangfoldsdirektoratet (IMDi)* hur många de har kapacitet att ta emot och så fördelas de unga utifrån detta (38). Enligt ett förslag på ny lag som har lagts fram under hösten 2016 ska boende och omsorg för ensamkommande under 15 år inte längre regleras under *barnevernsloven* utan i stället ska en egen lag skapas (39)

I Finland ansvarar Migrationsverket för boendet under asylprocessen. Migrationsverket ingår avtal med olika boenden/serviceproducenter. Det finns en variation, allt från statliga och kommunala boenden till Röda Korset, Rädda Barnen, Diakonianstalten. Flera av dessa öppnades under 2015. Dessa boenden har av Migrationsverket delegerats det dagliga omsorgsansvaret för den unge. I Finland finns olika typer av boenden beroende på ålder såsom grupper (*ryhmäkoti*), enheter för stödboende (*tukiasunto*) och folkhögskolor. Yngre än 16 år bor i grupper, 16–17-åringar i stödboenden och 17–18-åringar i

folkhögskolor (*kansanopisto*). De kan även bo i enskild inkvartering. Personalresurserna på grupphemmen och stödboendena motsvarar de finländska barnskyddsinstitutionerna. Efter att ensamkommande barn beviljas uppehållstillstånd ansöker barnets socialarbetare om en kommunplats via närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM-centralen). NTM-centralen, som ligger under arbetsministeriet, har som uppgift att förhandla med kommunerna och fördela boende enligt integrationslagen (40). Det är inte vanligt att ensamkommande placerats i fosterhem i Finland utan det vanliga har varit institutionsvård enligt ovan. På grund av att man utgått från att behovet har varit tillfälligt, i avvaktan på återförening med familjen, har tillfälliga lösningar ordnats. När det visar sig att ensamkommande barn troligen kommer att stanna i Finland och deras föräldrar inte kan återförenas med dem, har diskussioner startat om att börja använda fosterfamiljsplaceringar (75). Vanliga former av boende för ensamkommande i kommunerna är familjegrupphem, stödd familjeplacering (boenden där barnet har någon form av anknytning till de vuxna, såsom släktingar eller föräldrars bekanta sedan tidigare), stödboende eller i en folkhögskola. Efter att barnet fått uppehållstillstånd kan hen även fortsättningsvis bo eller flytta till enskild inkvartering

I Danmark inkvarteras ensamkommande barn och unga i särskilda boenden med särskilt utbildad personal, *børneindkvarteringscentre*. Dessa drivs av danska Røde Kors eller av en kommun. Dessa boenden har av Udlændingestyrelsen delegerats det dagliga omsorgsansvaret. I september 2016 fanns 14 barnasylcenter och ett *modtagecentre* för ensamkommande. Ett *modtagecentre* är ett boende där de asylsökande tillbringar de första veckorna i landet (41). Vid beslut om uppehållstillstånd ansvarar kommunen för att erbjuda boende och stöd. Varje kommun avgör själv om den minderårige ska erbjudas insatser i enlighet med *serviceloven* eller *integrationsloven* (se avsnittet om sociala insatser för mer information om detta). Olika former av boenden är placering på en boendeinstitution, ett delat boende med andra unga flyktingar eller ett självständigt boende. För de yngre framför allt gäller familjehem/fosterfamilj. Staten ersätter kommunerna för att täcka extra kostnader i samband med mottagandet av ensamkommande tills barnet fyller 18 år eller barnets föräldrar får juridisk hemvist i landet (35).

I Sverige har Migrationsverket enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) ansvar för att erbjuda plats på anläggningsboende åt asylsökande som inte bor i eget boende. För ensamkommande barn ska Migrationsverket i stället anvisa en kommun som ska ordna boendet. Mottagandet av ensamkommande barn är ett obligatoriskt åtagande för kommunerna enligt LMA (42). Det är socialtjänsten i kommunen som sköter den praktiska verksamheten och ordnar boende, god mat och utreder barnets behov av stöd (29). Ankomstkommun är den kommun där barnet först kommer i kontakt med en svensk myndighet. Socialtjänsten i ankomstkommunen ska inleda en utredning och tillgodose barnets eller den unges omedelbara behov av boende till dess att Migrationsverket beslutat vilken kommun barnet ska anvisas till (43). Migrationsverket anvisar barnet till en anvisningskommun. Anvisning till en kommun ska ske så fort som möjligt efter att barnets asylansökan registrerats. Anvisningskommunen ska utreda och tillgodose barnets eller den unges behov av stöd och hjälp och har ett långsiktigt ansvar för det praktiska mottagandet när det gäller omsorg och boende. Vanliga boendeformer är i Hem för vård och boende (HVB-hem) som är en slags institution i Sverige som på kommunens uppdrag bedriver behandling, omvårdnad, stöd eller fostran. Dessa boenden kan vara privatägda, kommunala eller kooperativt ägda. Andra vanliga former för boende, särskilt för yngre barn, är

familjehem som är boende i ett enskilt hem som på uppdrag av myndighet tar emot barn för stadigvarande vård och fostran (44). Det råder generellt en brist på familjehem inom den sociala barn och ungdomsvården i Sverige, däremot placeras barn ofta (närmare 40 procent) i så kallade anknytningsboenden (75). Anknytningsboenden är tillfälliga boenden hos en släkting eller annan närstående i kommunen som sker i avvaktan på utredning av barnets behov och släktingens lämplighet. För personer i de övre tonåren finns stödboende som är ett eget boende med anpassat stöd för barn och unga i åldern 16–20 år. Slutligen, för ungdomar som på grund av sitt beteende behöver vårdas med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan placering ske i ett särskilt ungdomshem hos Statens institutionsstyrelse (SiS). Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ansvarar för att ge tillstånd till boenden som drivs i enskild regi och för tillsyn på samtliga boenden. Kommunerna får ersättning per dygn för varje plats (HVB-hem, familjehem eller institution) (44).

Sociala insatser

Barnskyddslagarna gäller för alla barn i de nordiska länderna, oavsett var i asylprocessen barnet befinner sig. Om det inkommer en anmälan om oro eller ansökan om stöd till kommunen gällande ett ensamkommande barn så ska detta utredas på samma sätt som för andra barn i länderna. Sociala insatser är insatser som ges av respektive socialtjänst/kommun i länderna efter en utredning av barnets behov. Om utredningen visar att det finns behov av stöd är exempel på insatser familjehem/fosterhem, personligt stöd i form av kontaktperson, olika former av behandlingsprogram i öppenvård eller tvångsåtgärder med omhändertagande om den unge lever ett destruktivt liv med exempelvis missbruk eller kriminalitet. I Danmark krävs att Udlændingestyrelsen ska godkänna sociala insatser enligt *udlændingeloven* om insatser ska ges under asylfasen.

Exempel från länderna:

- Socialstyrelsen i Sverige har skapat en kunskapsguide för socialtjänst och andra som arbetar med ensamkommande: <http://www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/Teman/ensamkommande-barn-och-unga/Sidor/Default.aspx>
- Filmen "Vad händer nu?" riktar sig till ensamkommande barn och unga och ger information om första tiden i Sverige. Den kan visas av personal på boenden, socialtjänsten eller föräldrar i familjehem. Till stöd för den som visar filmen finns en handledning och en informationskrift. Det finns två versioner, varav en version vänder sig till ensamkommande barn som bor på ett HVB-boende, och en annan version till ensamkommande barn som bor i familjehem. Filmerna finns på svenska och elva andra språk: <http://www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/Teman/ensamkommande-barn-och-unga/Sidor/Information-till-ensamkommande-barn-och-unga.aspx>
- "Hitta rätt" är ett material för ensamkommande ungdomar som handlar om praktiskt vardagsliv, samhällsorientering och personlig utveckling. Huvudsyftet med "Hitta rätt" är att ge ungdomarna en stabil grund gällande praktiskt vardagsliv, samhällsorientering och personlig utveckling. Materialet är också ett verktyg för boendepersonal och socialsekreterare som till vardags arbetar med ungdomarna.

Materialet finns på [informationsverige.se](http://www.informationsverige.se). Hitta rätt-materialet består av en pärm, en handledning och en webbutbildning:

<http://www.uppdragpsyiskhalsa.se/asylsokande-och-nyanlanda/om-vara-utbildningar/hitta-ratt-18-eller-25-oktober/>

- Arbets- och näringsministeriet i Finland har skapat en näthandbok "Integration av dem som beviljats uppehållstillstånd". I ett särskilt kapitel om stöd till barn utan vårdnadshavare presenteras vad som fastställs i lagen om främjande av integration och tjänster som ska erbjudas dessa barn och unga:
http://www.integration.fi/sv/integration/integration/stod_till_barn_utan_vardnadshavare

I Norge gäller *barnevernloven* för alla barn i Norge, och barn i asylsökandefasen har liksom alla andra barn i Norge rätt att få sina behov bedömda och insatser enligt denna lag. Detta gäller även om barnet bor i *omsorgssentre* eller *mottak*. Om Barnevernet får en skriftlig eller muntlig orosanmälan ska de undersöka detta enligt samma förfaranden som är tillämpliga för alla barn i Norge. Om Barnevernet anser att det finns skäl att vidta åtgärder ska en utredning genomföras och utifrån utredningen tas beslut om insatser ska ges enligt *barnevernloven*, eller om ärendet ska avslutas (45, 46).

I Finland ska det på varje boendeförläggning arbeta minst en socialarbetare. En första kartläggning av barnets situation påbörjas av socialarbetaren i och med att barnet anlät till boendet och man bekantar sig med hen på förläggningen. Inom 1–2 månader gör förläggningens socialarbetare en psykosocial utredning vilken senare utgör grunden för utlåtande om barnets bästa som ges till Migrationsverket (47). Socialarbetare följer upp hur barnet anpassar sig och huruvida det finns behov av extra stöd, medan barnets egenvårdare kompletterar med en omvårdnadsplan inom fem månader och handleder barnet konkret i vardagen. Socialarbetaren tar även beslut om vilken form av ekonomiskt bidrag barnet ska ges (48). Ett asylsökande barn har samma rätt till barnskydd och insatser enligt barnskyddslagen som andra barn i kommunen. Kommunen har ansvaret för ordnandet av barnskydd. Kommunen har rätt att fakturera Migrationsverket för de kostnader insatserna inom barnskyddet har gett upphov till. Om kommunen vägrar att tillhandahålla asylsökande barn tjänster enligt barnskyddslagen, kan Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) eller regionförvaltningsverken inleda tillsynsåtgärder (49). När barnet fått uppehållstillstånd och överflyttats till kommunen, utarbetar kommunens socialarbetare tillsammans med den minderårige en integrationsplan (50, 51).

I børneindkvarteringscentre i Danmark ska asylcentret skriva en social rapport om varje person. Denna ska göras av asylcentrets socialkoordinator i samarbete med den ensamkommandes kontaktperson på boendet. Rapporten ska skickas till den kommun som den ensamkommande sedan ska bo i och innehålla information om den unges bakgrund, utveckling, skolgång, fritidsintressen och framtidsönsknings. När det gäller särskilda insatser/stöd för barn i asylfasen, såsom att placera ett barn i vård, är den rättsliga situationen att kommunen kan initiera åtgärder enligt *serviceloven* om Udlændingestyrelsen godkänner det enligt *udlændingeloven*. När barnet sedan fått uppehållstillstånd är det upp till varje kommun att avgöra om den minderårige ska få sina insatser i enlighet med

serviceloven eller *integrationsloven*. Finns det anledning för kommunen att tro att barnet är i behov av särskilt stöd, som till exempel en fast kontaktperson eller placering, så ska en utredning och handlingsplan göras utifrån *serviceloven*. Ersättning för utgifter i samband med insatser som getts enligt *serviceloven* ges till kommunerna (35). Reglerna om integrationsprogram utifrån *integrationsloven* omfattar flyktingar som är 18 år och äldre men en kommun kan välja att erbjuda ett treårigt integrationsprogram till äldre ensamkommande, till exempel om den unge inte längre går i skolan, är 17 år och bedöms vara mogen att delta i programmet. *Integrationsloven* är speciellt inriktad på språkkunskaper och sysselsättning. Utifrån denna lag kan även stöd för strukturering av vardagen eller mentor beviljas för att stödja den unge i utbildning eller arbete.

I Sverige har barnets socialsekreterare det övergripande ansvaret för att barnet får god vård. Det ska finnas en särskilt utsedd socialsekreterare som ansvarar för kontakten med barnet. Inför att socialtjänsten placerar barnet i familjehem eller HVB-hem ska en planering upprättas. Barnets huvudsakliga uppehälle ska tillgodoses av det familjehem, jourhem, HVB eller stödboende där barnet bor. Barn som är asylsökande kan dessutom vid behov ansöka om dagersättning och särskilt bidrag enligt lagen om mottagande av asylsökande (LMA) hos Migrationsverket. Dagersättningen ska räckta till kläder, skor, hygienartiklar, medicin, andra förbrukningsvaror och fritidsaktiviteter. Den som har rätt till ersättning enligt LMA har inte samtidigt rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen för att täcka motsvarande behov. Socialtjänsten har uppföljningsansvar vilket innebär att socialsekreteraren ska genomföra regelbundna samtal med barnet, det aktuella hemmet och den gode mannen för att följa upp hur det går för den unge (43).

Hälso- och sjukvård

Ensamkommande barn har under asylofasen och vid uppehållstillstånd samma rätt till hälsovårdstjänster som den allmänna befolkningen i Norge, Finland och Sverige. I Danmark har ensamkommande i asylofasen endast rätt till akut vård. Hälsoundersökningar ges i alla länder men hur man har organiserat tillgången till hälsoundersökningar skiljer sig åt. I Sverige och i största delen av Finland erbjuds dessa i den reguljära hälsovården och genom skol-/elevhälsa medan Danmark erbjuder speciellt utformade undersökningar vid asylboenden.

Exempel från länderna:

- "Hälsa i Sverige för asylsökande och nyanlända" är en satsning utifrån en överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Uppdraget är att stötta Sveriges landsting och regioner i arbetet med att förbättra den psykiska hälsan hos asylsökande och nyanlända:

<http://www.uppdragpsyiskhalsa.se/asylsokande-och-nyanlanda/>

I Norge har asylsökande och flyktingar samma rätt till vård som den allmänna befolkningen. Kommunen har ansvar för att de som uppehåller sig i kommunen får den vård de är i behov av. Barn i *mottak* bör enligt Helsedirektoratets *Veileder om helsetjenestetilbudet til flyktninger, asylsøkere og familiegjenforente* (IS-1022) erbjudas regelbundna hälsokontroller för hälsa och vaccination enligt barnvaccinationsprogrammet. Vårdcentraler och skolhälsovård har en central roll. Staten har det övergripande ansvaret för specialisthälsovård, till exempel Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) (53).

I Finland ska det finnas minst en hälsovårdare på varje boendeenhet där barnet placeras. Alla barn har rätt till den reguljära hälsovården och samma hälsovårdstjänster som kommuninvånare. Dit hör bland annat barnrådgivning samt skol- och studerandehälsovårdens tjänster. Barnen har rätt till receptbelagda mediciner, glasögon och andra hjälpmedel för hälso- och sjukvård, som till exempel tandställningar (54, 55).

I Danmark får ensamkommande i asylfasen tillgång till akut vård enligt *sundhetsloven*. Under asylfasen ges hälso-, sjuk- och tandvård via danska Røde Kors eller av en kommun som driver *børneindkvarteringscentre*. Vaccinering ska erbjudas i enlighet med Sundhedsstyrelsens vägledning. När barnet får ett uppehållstillstånd, kan kommunen erbjuda en hälsokontroll, som inte är obligatorisk. Vid beslut om uppehållstillstånd ska den unge ta med ett så kallat Final Medical record till det nya boendet (35). Med uppehållstillstånd täcks ensamkommande liksom övriga medborgare i Danmark av den allmänna sjukförsäkringen. Tandvård är gratis för alla upp till 18 år (56).

I Sverige har asylsökande barn rätt till kostnadsfri hälso- och sjukvård och tandvård på samma villkor som andra barn i samhället. Det är landstinget som ansvarar för vården och barnen ska erbjudas en hälsoundersökning. I hälsoundersökningen ska det ingå ett samtal om barnets tidigare och nuvarande fysiska och psykiska hälsotillstånd. En del av samtalet ska handla om hur barnets psykosociala situation eller traumatiska upplevelser kan påverka hur hon eller han mår. Samtalet ska även innehålla frågor om barnets vaccinationsstatus, om hon eller han har utsatts för smittorisk samt övriga frågor som ur smittskyddssynpunkt kan behöva besvaras. Som en del i hälsoundersökningen ska läkaren göra en kroppsundersökning. Hälsoundersökningen ska mynna ut i en medicinsk bedömning av barnets behov av vård och eventuella andra åtgärder som ska erbjudas enligt smittskyddslagen (57). Eftersom socialtjänsten har ansvar för att se till att barnens behov av hälso- och sjukvård tillgodoses, behöver återkoppling ske till barnets socialsekreterare. När det gäller elevhälsa har nyanlända elever samma rätt till hälsokontroller som andra elever. Mellan hälsobesöken ska eleverna dessutom erbjudas syn- och hörselundersökningar samt andra begränsade hälsokontroller. Elevhälsan ska också erbjuda eleverna de vaccinationer de har rätt till. De elever som behöver ett kompletterande vaccinationskydd ska få det (29).

Utbildning

Utbildning är centralt för möjlighet till integration i det nya landet. De flesta barn är i gymnasieskoleåldern eller i en ålder då de går i grundskolans högre klasser, men de kan i regel inte placeras direkt inom det ordinarie skolväsendet. Vanligtvis ges förberedande utbildning, framför allt i det nya språket.

I alla länderna har asylsökande barn rätt att gå i skola. I Norge har barnet rätt till skola om barnet förväntas uppehålla sig i landet mer än tre månader och i Danmark om barnet förväntas uppehålla sig i landet minst sex månader. I Finland finns ingen särskild tidsangivelse. I Sverige har asylsökande barn rätt att påbörja skola inom en månad. Asylsökande barn har ingen skolplikt i Sverige vilket de har i de andra länderna (fram till gymnasiet/upper secondary school). Elever som har ett uppehållstillstånd som gäller minst ett år har däremot skolplikt. Hur utbildningen arrangeras varierar. Kommunen ansvarar för att erbjuda skolplats för asylsökande barn. I Norge, Sverige och Finland organiseras detta av

kommuner i avskilt introducerande utbildning under olika lång tid, eller genom direktintegrering i ordinarie klasser. I Danmark organiseras vanligtvis utbildningen för asylsökande barn genom avskild introducerande utbildning i särskilda asylskolor som är knutna till asylboenden.

Exempel från länderna:

- Thor Heyerdahl videregående skole i Larvik är en av Norges största gymnasieskolor med 1 625 elever. 11 procent av eleverna har en minoritetsbakgrund. Skolan arbetar aktivt för att undvika skolavhopp och andelen elever som inte klarar studierna är mycket låg. En av insatserna som gett resultat och som utmärker skolan från andra i Norge är den gymnasieförberedande klassen *Kombinasjonsklassen*. I den får de unga förbereda sig inför ordinarie gymnasiestudier: <https://www.vfk.no/Thor-Heyerdahl-vgs/Om-skolen/Prosjekter1/test/>
- I Sverige har Skolverket tagit fram ett kartläggningmaterial för lärare att använda för att ta reda på vilka kunskaper en nyanländ elev har med sig när hon eller han börjar skolan i Sverige. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3605>

I Norge gäller enligt den norska *opplæringsloven* att alla barn som uppehåller sig i landet mer än tre månader ha samma rättigheter till utbildning, oavsett deras legala status. Kommunen har ansvar att erbjuda en skolplats om det är troligt att barnet får uppehållstillstånd eller om det kommer att ta längre tid än tre månader för att få ansökan behandlad. Det är asylmottagningens ansvar att meddela kommunen när ett barn i skolåldern kommer till asylmottagningen (58). Den unge har rätt att fullgöra tio års grundskoleutbildning till 18 års ålder. Barn under 16 år börjar på vanlig grundskola direkt efter att de ankommer till asylmottagningen. Vid vissa skolor börjar de i en egen introduktionsklass, medan de på andra ställen börjar direkt i vanlig klass men med extra norskundervisning (2). Fylkeskommunen (län/region) ansvarar för gymnasieutbildning. En förutsättning för rätt till gymnasieutbildning är att den unge uppehåller sig lagligt i landet och har genomfört grundskola och det är troligt att hen kommer att vara i Norge mer än tre månader. Om en ungdom fyller 18 under skolåret, har han eller hon rätt att slutföra påbörjat läsår (58). Studenter över den obligatoriska skolåldern som inte har fullgjort norska grundskolan eller motsvarande i sitt hemland måste först följa ett "kondenserat" grundskoleprogram, motsvarande högstadiet (1–3 år), under överinseende av vuxenskolan (59).

I Finland gäller samma rätt till grundläggande utbildning för asylsökande barn och barn som beviljats asyl som för alla andra barn i läropliktsålder. Kommunen har skyldighet att för barn i läropliktsåldern som bor i kommunen ordna grundläggande utbildning. Vanligast är att man går i förberedande undervisning första året och sedan flyttar över till den vanliga undervisningen (60).

I Danmark gäller att barn i undervisningspliktig ålder ska delta i undervisning. Barnet är undervisningspliktigt om denne förväntas uppehålla sig i landet i minst sex månader. Asylsökande barn har utifrån *udlændingeloven* rätt till speciella utbildningsprogram, asylskolor, som är knutna till *børneindkvarteringscentre*. Undervisningen ska motsvara undervisningen i *folkeskolen* (grundskolan). Vid vissa tillfällen kan de gå i vanlig *folkeskola*.

Skolgången i asylfasen syftar främst till att lära sig lite danska och undervisning i andra ämnen. När barnen beviljas uppehållstillstånd, överförs de till en kommun. Där kan de erbjudas undervisning utifrån *folkeskoleloven*, antingen i vanliga skolklasser med särskilt stöd eller i mottagningsklasser med särskilt anpassad undervisning. De kan även erbjudas undervisning utifrån en ny lag från 2016 om särskild grundskoleundervisning *Lov om kommunale særlige tilbud om grundskoleundervisning til visse udenlandske børn og unge* (61). Undervisningsplikten gäller till och med årskurs 9. Därefter är det upp till den unge, om hen fortsätter på *ungdomsuddannelser*, som motsvarar gymnasial/yrkesutbildning.

I Sverige har asylsökande barn rätt till utbildning men de är inte skolpliktiga. Rätten till utbildning gäller även om ett beslut om avvisning eller utvisning har meddelats. Rätten gäller fram till dess att barnet eller ungdomen lämnar landet. Sedan den 1 juli 2013 har även så kallade papperslösa barn och unga rätt till utbildning på samma villkor som asylsökande. Rätten till utbildning efter grundskola gäller om den påbörjas innan barnet fyllt 18 år. Elever som har ett permanent eller tidsbegränsat uppehållstillstånd som gäller minst ett år har skolplikt (29). Den kommun där barnet vistas ansvarar för att erbjuda och anordna skolplats för asylsökande barn. Asylsökande barn ska erbjudas en plats i skolan inom en månad efter ankomst till landet. Skolverket har fastställt undantag när det har kommit många asylsökande barn under kort tid till kommunen (62). Utbildning för nyanlända elever organiseras i de flesta kommuner genom avskild introducerande utbildning, eller genom direktintegrering i ordinarie klasser. Den vanligaste formen är förberedelseklasser, framför allt när det gäller äldre barn och ungdomar under senare skolår, medan direktintegrering är vanligare i yngre åldrar(63). Förberedelseklass används om eleven saknar tillräckliga kunskaper i svenska för att tillgodogöra sig ordinarie undervisning. Den ska avbrytas så snart eleven har tillräckliga kunskaper och en elev får inte undervisas i förberedelseklass längre än 2 år. Om ensamkommande ungdomar inte är behöriga till ett gymnasium/nationellt program¹ kan de gå kvar i grundskolan under två år för att slutföra utbildningen och bli behöriga. Ungdomar som inte är behöriga till ett nationellt program kan även gå något av gymnasieskolans fem introduktionsprogram som ska leda till att eleverna blir behöriga till ett nationellt program, annan fortsatt utbildning eller underlätta för etablering på arbetsmarknaden (29).

Fritid/aktiviteter

Värdet av fritidsaktiviteter lyfts ofta fram i myndigheters rapporter och civilsamhällets organisationer (NGOs) är viktiga aktörer som har stor betydelse för den unges introduktion i lokalsamhället, för aktiviteter och för att skapa nätverk.

Exempel från länderna:

- I Danmark kan ensamkommande barn, och även unga vuxna mellan 18 och 30 år som har uppehållstillstånd, ansöka om bidrag, till exempel ett årskort eller andra aktiviteter från *Fritidspuljen* inom *Dansk Flygtningehjælp*. Med hjälp av olika insamlingar och stöd från fonder har Danska flyktingrådet arbetat för att bygga upp kapacitet i landets kommuner i form av nätverk av professionella och volontärer i

---

¹ Ett nationellt program är utbildningen efter grundskolan. Av dessa är tolv yrkesprogram och sex högskoleförberedande program. Alla program är treåriga.

lokala föreningar. Syftet är att stärka ungdomars livskvalitet och integration i det danska samhället: <https://fritidspuljen.flygtning.dk/om-os>

- Ensamkommandes Förbund i Sverige drivs av ensamkommande ungdomar från olika länder. Förbundet startade sin verksamhet år 2012. Förbundets huvudsakliga mål är att göra ensamkommandes röster hörda och arbeta för att de får ett värdigt bemötande i asylprocessen samt får sina rättigheter respekterade i samhället som helhet. Förbundet vill även fungera som ett socialt nätverk där ensamkommande kan stötta och stärka varandra. Förbundets sociala arbete innefattar en stor variation av aktiviteter, med allt ifrån idrotts-, musik- och teaterprojekt till arrangerande av läger, kulturfester, studiecirklar och föreläsningar. Det finns fyra lokalföreningar och man samarbetar med cirka 40 andra organisationer. Ensamkommandes förbund hoppas kunna etablera fler lokalföreningar och bli rikstäckande i sitt arbete: <http://ensamkommandesforbund.se/>
- Exempel på organisationer som skapat mötesplatser mellan unga nyanlända och unga som är uppvuxna i Sverige: <http://www.mucof.se/unga-moter-unga> samt information om olika möjligheter att ansöka om bidrag till verksamheter där unga nyanlända möter andra unga: <http://www.mucof.se/bidrag-till-motesplatser-dar-unga-moter-unga>

I Norge ansvarar mottak för att tillhandahålla ett informationsprogram och utbud av aktiviteter. De flesta mottagningar har fritidsmöjligheter på mottagningen eller i lokalsamhället. I alla mottak finns organiserade fritidsaktiviteter, men omfattningen och vad som arrangeras varierar. På vissa ställen har avdelningar själva huvudansvaret för att organisera åtgärder, men många anordnas av frivilligorganisationer (36).

I Finland kan, under asylprocessen, boendet självt ordna fritidssysselsättning eller hänvisa till sysselsättning som ordnas av utomstående. Som kommuninvånare har barnet rätt att delta i all den verksamhet som andra barn och ungdomar deltar i. Personalen på boendet hjälper till.

I Danmark har de flesta børneindkvarteringscentre fritidsklubbar, och myndigheterna täcker utgifterna för flera fritidsaktiviteter på och utanför asylmottagningarna. När barnet har uppehållstillstånd och bor i en kommun, kan barnet delta i samma fritidsaktiviteter som sina jämnåriga, det vill säga både kommunala och privata. Det finns dock ofta en kostnad för att delta men kommunen kan välja att ge ett frikort. Ensamkommande barn och även unga vuxna mellan 18 och 30 som har uppehållstillstånd, kan ansöka om bidrag till aktiviteter såsom ett årskort från Fritidspuljen inom Dansk Flygtningehjælp. Med hjälp av olika insamlingar och stöd från fonder har Danska flyktingrådet arbetat för en kapacitetsuppbyggnad i landets kommuner i form av nätverk av professionella och volontärer i lokala föreningar i syfte att stärka ungdomars livskvalitet och integration i det danska samhället (64).

I Sverige är det vanligt att olika frivilligorganisationer bedriver verksamhet inom ramen för boenden för ensamkommande ungdomar under asylfasen (12). Vid uppehållstillstånd spelar civilsamhället i kommunerna en fortsatt stor roll som en viktig aktör. Civilsamhällets mötesplatser och organisationer, såsom trossamfund, idrottsföreningar och ungdomsorganisationer, kräver dock ofta medlemskap, ibland i form av relativt höga

kostnader. Det finns öppna fritidsverksamheter, såsom fritidsgårdar, ungdomens hus och liknande, som unga kan besöka kostnadsfritt i Sverige men unga nyanländas kännedom om de öppna fritidsverksamheterna verkar vara låg (65).

Barn som försvinner

Det förekommer att ensamkommande barn avviker och försvinner. Det saknas kunskap om hur många det kan handla om och omfattningen av problemet. Det finns ingen sammanställd och enhetlig statistik om ensamkommande barn som avviker i något av länderna. Rutiner för vilken aktör som ska göra vad när ett ensamkommande barn försvinner är något som i alla länder utom Norge i bästa fall tas fram lokalt/regionalt och inom respektive organisations ansvarsområde. Ländernas respektive migrationsverk har sina rutiner och kommunerna kan ha sina rutiner. Norge har skapat en nationell guide med riktlinjer. Liknande nationellt stöd finns ännu inte i de andra länderna.

Exempel från länderna:

- I Norges nationella guide med riktlinjer beskrivs vilken myndighet som ska göra vad och när, då ett ensamkommande barn försvinner. Även annan viktig information ges såsom när barn ska betraktas som försvunna, vilka uppgifter som ska delges till polisen, vilka rutiner som gäller när barn återfinns och mycket mer. Guiden riktar sig till flera olika myndigheter. Dessa myndigheter har även valt att förtydliga sin egen roll genom att komplettera med egna rutiner: <https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2015-0091/>
- Länsstyrelsen i Stockholm har genomfört en nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker i Sverige för att öka kunskapen om problemet, och flera åtgärder föreslås: <http://oxfordresearch.se/media/313598/R2016-25-Pa-flykt-och-forsvunnen-webb.pdf>

I Norge ses problemet med barn som avviker eller försvinner som en del av problematiken kring människohandel. Den norska regeringen har utarbetat en egen handlingsplan mot människohandel, där en av rekommendationerna är att fortsätta arbeta för att förebygga och utreda barn som försvinner från boenden (66). Guiden som tagits fram riktar sig till flera olika myndigheter och beskriver rutiner vid olika situationer, när barn ska betraktas som försvunna, *mottakets* plikt att anmäla, när det ska göras och vad som ska meddelas till polis, Barnevernet, boendet samt den unges representant och advokat. Vidare anges UDI och *mottaks* ansvar när den unge återkommer eller påträffas på nytt (67). Olika myndigheter har även valt att förtydliga sin roll i förhållande till det gemensamma genom att komplettera med egna rutiner (68). De finns statistik över hur många barn som försvinner från *mottak* (där 15–18-åringar bor) men ingen samlad statistik. Mellan 2008 och 2014 har 384 unga försvunnit från *mottak*. Antalet ökade efter att begränsningar i uppehållstillstånd trädde i kraft 2010. Barn försvinner även från omsorgscenter, men hur många framgår inte (46).

I Finland finns inget register över hur många som försvinner. Migrationsverket kan analysera egna statistiska uppgifter på basis av hur många asylansökningar som förfallit, men samlar inte systematiskt information och rapporterar inte heller till någon instans. *I Danmark* finns inte heller offentligt tillgänglig samlad statistik om ensamkommande som avviker/försvinner från asylcenter.

I Sverige rekommenderar Socialstyrelsen att lokala riktlinjer tas fram för att se till att samtliga aktörer kring barnet snabbt får kännedom om att ett barn avviker, samt om barnet kommit tillbaka. Länsstyrelsen i Stockholm har gjort en nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker i Sverige. En vanlig orsak till att avvika är avslag på asylansökan eller rädsla för att få avslag. I vissa län finns gemensamma regionala riktlinjer till stöd för kommunerna, men det Länsstyrelsen framhåller att det även är viktigt med ett gemensamt arbetssätt nationellt och att samordna olika aktörers roller då ett ensamkommande barn avviker. Ett av kartläggningens mest påfallande resultat är bristen på sammanställd och enhetlig statistik. Uppgifterna som finns är ofta osäkra och finns heller inte samlade, vilket försvårar kartläggningen av, och arbetet med, denna grupp. Det finns inga utarbetade rutiner för inhämtning av data och samlad statistik över hur många ensamkommande som försvinner i Sverige. Bland barn som blivit anvisade till en kommun finns det sammanställda uppgifter men det saknas särskilt uppgifter för ankomstskeppet. Migrationsverket registrerar när de får information om att det skett ett försvinnande, eller när de själva upptäcker ett sådant, till exempel vid utebliven närvaro vid kallelse. Migrationsverkets statistik visar att i maj 2016 var 1 829 ensamkommande registrerade som avvika, vilket motsvarar 4 procent av de barn som anvisats till en kommun 2013–2016. Länsstyrelsen lyfter fram att fyra procent kan ses som en liten andel av det totala antalet asylsökande ensamkommande, men samtidigt är det ett betydande antal individer. 57 barn var vid försvinnandet under 12 år, 256 barn var mellan 13 och 15 år och 1 516 barn var 16 år eller äldre (68).

Vad händer inför 18-årsdagen?

Minderåriga som anländer utan vårdnadshavare behöver ofta råd, handledning och stöd även efter att de blivit myndiga. Vilket slags stöd finns tillgängligt efter 18 år? För alla länder gäller att rätten till företrädare upphör vid 18 år då barnet blir myndigt och har egen rättskapacitet. Det finns möjlighet i alla länder till fortsatta stödinsatser av socialtjänsten. I alla länder erbjuds någon form av integrationsprogram genom olika aktörer.

Exempel från länderna:

- "På grensen. Hvordan integrere unge enslige flyktingar mellom 18–25 år" är en skrift som tagits fram i Norge och som beskriver olika exempel på hur kommuner arbetat med boende, utbildning, hälsa och fritid med unga ensamkommande mellan 18-25; <http://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/brosjyrer-og-ressurser/pa-grensen.pdf>

I Norge upphör rätten till representant vid 18 års ålder. I *mottak* görs ett arbete med individuell kartläggning och *tiltaksplaner* som indirekt kan förbereda den unge för vuxenlivet. Ett introduktionsprogram ges generellt till personer över 18 år med uppehållstillstånd och syftar till att ge grundläggande färdigheter i norska, kunskap om det norska samhället och förberedelse för deltagande i arbetslivet. Kommunerna är ansvariga för att genomföra programmet (69). *Barnevernsloven* reglerar *barnevernets* insatser för ungdomar i åldern 18-23 år. Om den unge haft insatser enligt *barnevernsloven* innan 18 års ålder kan eftervårdsinsatser ges. Det finns stora variationer mellan kommunerna i Norge både vad gäller om ensamkommande unga får eftervård, hur länge de får eftervård samt

vad för slags insatser som ges. Eftervårnsinsatser avslutas vanligtvis när ungdomen fyller 20 år, något som kopplats ihop med att ersättning från Bufetat upphör när den unge fyller 20 år (70).

I Finland avslutas företrädarens uppgift då barnet fyller 18 år. Ungdomar mellan 18 och 21 år som har fått uppehållstillstånd kan få insatser av socialtjänsten om de omfattas av eftervård.

Ersättning ges av staten till kommunen för dessa insatser. Stödet kan bestå av regelbundna möten med den unga personen, hembesök som stöder vardagen, stöd i studier och hobbyer, ekonomiskt stöd och uppföljning av integrationsplanen. En person kan omfattas av eftervårdens stödåtgärder tills hen fyller 21 år (71).

I Danmark avslutas kontakten med *personlig repræsentant* om den unge är kvar i asylsystemet och den unge får flytta till ett allmänt asylcenter för vuxna. Har den unge uppehållstillstånd avslutas kontakten med *forældremyndighedsindehaver*. Om den unge har ett uppehållstillstånd som automatiskt löper ut vid 18 års ålder, behöver hen lämna in en ny ansökan som vuxen asylsökande. Om den unge fått insatser utifrån *serviceloven* (till exempel varit placerad eller haft en fast kontaktperson) så kan stödet fortsätta i form av eftervård. Det är kommunen som erbjuder eftervård och detta kan ges för personer mellan 18 och 23 år. Om den unge har påbörjat ett integrationsprogram utifrån *integrationsloven* så fortsätter detta. Om den unge i stället går en ungdomsutbildning så kan hen fortsätta sin utbildning.

I Sverige kallas den unge till ett 18-årssamtal på Migrationsverket om ärendet inte är avslutat när den unge närmar sig 18 år. Där ges information om att ansvaret för den egna ekonomin övergår från god man till den unge. Man får information om hur dagersättningen fungerar och man själv ansvarar för att ha kontakt med sitt offentliga biträde och Migrationsverket. Boendet är inte längre socialtjänstens ansvar, och om den unge behöver hjälp med bostad kan denne bo på ett av Migrationsverkets boenden. Personen har inte möjlighet att välja ort men kan ordna boendet själv, till exempel hos släktingar eller vänner. Reglerna för hälso- och sjukvård ändras. Akut vård och vård som inte kan vänta ges. Personalen på sjukhuset eller vårdcentralen bedömer om vård ska ges. Om det finns ett beslut om att återvända till hemlandet finns det inte längre något krav på att det ska finnas någon som tar emot där (72). Under 2017 ska förändringar genomföras avseende minskad ersättning från Migrationsverket till kommunerna för kostnader för boendeplaceringar för unga ensamkommande mellan 18-20 år som har uppehållstillstånd (73). För de som har fått ett lagkraftvunnet beslut om av- eller utvisning gäller sedan i juni 2016 att rätten till bistånd, såsom boende och dagersättning, upphör när de närmar sig 18 år. Det verkar dock råda ovisshet hos Sveriges socialtjänster kring hur de ska hantera de som fått avslag och vid fyllda 18 år förlorar rätten till bistånd (68). Regeringen förbereder ett nytt lagförslag som ska ge ensamkommande som tidigare fått besked om utvisning när de fyllt 18 år möjlighet att stanna tills de gått klart gymnasiet (74). Unga mellan 18 och 20 år som saknar föräldrar i landet kan delta i etableringsinsatser genom Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag. Om den unge inom etableringsuppdraget deltar i aktiviteter enligt en etableringsplan, har hen rätt till etableringsersättning

Island – Ett annat slags mottagande av ensamkommande

Island var från början inte tänkt att ingå i beskrivningen av ländernas mottagande av ensamkommande barn eftersom väldigt få ensamkommande (7 personer) sökte asyl där under 2015. Under 2016 har 18 ensamkommande sökt asyl på Island och myndigheterna har börjat arbeta med att skapa ett ordnat mottagande. Det finns därför anledning att dela kunskap om hur Island arbetar med mottagandet. Dels därför att det skiljer sig mot de andra länderna, framför allt vad gäller asylintervjun som genomförs på ett Barnahus (se nedan), men även för att alla som får uppehållstillstånd och som så önskar, får ett boende i en familj i form av fosterhem/familjehem. Något som i de andra länderna varit svårt att ge, bland annat beroende på lägre tillgång till sådana.

Asylprocessen: Under 2016 har man på Island börjat använda *Barnahus* (Childrens house) för asylintervjuerna. Barnahus är organiserat under *Barnaverndarstofa* (Socialtjänsten). Idén med Barnahus är att det ska vara ett barnvänligt interdisciplinärt center som bygger på att olika professioner (polis, åklagare, sjukvård, socialarbetare) samlas under ett och samma tak. På så sätt vill man förhindra att barn som exempelvis varit utsatta för övergrepp ska behöva upprepa beskrivningen av vad som har skett flera gånger och på olika myndigheter. I intervjun med ensamkommande asylsökande barn ska de som närvarar i rummet för intervjun vara barnet, en specialtränad barnintervjuare samt en tolk. I ett annat rum observerar utredaren från *Útlendingastofnun* (Migrationsverket), socialarbetare och en representant (barnets företrädare) från Röda korset intervjun genom en livesänd videoupptagning. Informationen används sedan av socialarbetaren för att bedöma vilket stöd barnet behöver från Barnaverndarstofa och av asylutredaren från *Útlendingastofnun* för bedömning av barnets asylansökan. Informationen används också för åldersbedömning men primärt används tandundersökning för åldersbedömning.

11 unga har under 2016 beviljats uppehållstillstånd av asylskäl eller andra skyddsskäl, två har nekats uppehållstillstånd på grund av Dublinförordningen och två har fått avslag. Tre väntar fortfarande på ett beslut. Alla ärenden som gäller ensamkommande barn hanteras skyndsamt. Väntan på beslut varierar från två veckor upp till en och en halv månad. Det som kan sakta ner proceduren är åldersbedömning, språkanalys och verifiering av identitetshandlingar.

Av de 18 som ansökt om asyl på Island 2016 var 15 pojkar och tre flickor. Åldersmässigt var tre personer mellan 13-15 år och resten 16-18 år.

Företrädare: När det gäller tillgång till en företrädare så får alla asylsökande på Island tillgång till en advokat från Röda korset, detsamma gäller för ensamkommande barn.

Bostäder: Eftersom Island har så få ensamkommande barn har de inte särskilda boenden för ensamkommande i asylfasen. De bor på olika sätt, de flesta på hotell eller i bostäder som *Útlendingastofnun* ordnar. Efter att de beviljats uppehållstillstånd och om deras ärende tar lång tid får de boende hos en fosterfamilj. Under 2016 har Barnaverndarstofa annonserat efter familjehem till ensamkommande. I december 2016 hade 50 familjer anmält intresse och flera av familjerna hade genomgått utbildning i att vara familjehem.

Hälso- och sjukvård: Asylsökande har begränsad tillgång till hälso- och sjukvård och får endast första hälsokontroller och nödvändiga mediciner. Efter beviljat uppehållstillstånd har de rätt till samma vård som den allmänna befolkningen.

Skola: På Island har barn rätt till skola till och med 15 års ålder. Kommunerna har ansvar för att erbjuda skola. De flesta ensamkommande är äldre än 15 och dessa deltar inte i grundskolor, däremot i gymnasieskolor.

Aktiviteter: Socialtjänst hjälper till med fritid/aktiviteter både innan och efter beslut.

Försvinnande: På Island har man inte haft några barn som har försvunnit/avvikit.

Inför 18 år: Socialtjänsten förbereder dem inför att bli 18 år. Det finns möjlighet till ytterligare stöd tills de är 20 år gamla, både ekonomiska och annat.

Referenser

1. Zetterqvist, K. (2015). *War children, evacuations, and state politics in Europe during WWII: a local case of sick Finnish war children in Sweden*. In Harker et al. (eds), *Conflict, Violence and Peace, Geographies of Children and Young people* 11, DOI 10.1007/978-981-4585-98-9_19-1
2. Bak, M. & von Brömssen, K. (red) (2013). *Barndom och migration*. Finland: Bookwell. Vitus 2010.
3. Celikaksoy, A., Wadensjö, E. (2016). *Kartläggning av erfarenheter och forskning och ensamkommande flyktingbarn i Sverige och andra länder*. Rapport till Arbetsmarknadsdepartementet. Institutet för social forskning, Stockholms universitet.
4. <https://www.udi.no/viktige-meldinger/informasjon-til-barn-under-18-ar-som-har-sokt-om-beskyttelse/>
5. Lapsen etu ensin.Yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat Suomessa Sid 26–38: AS Spin Press, Tallinna 2011
http://www.yhteiselapsemme.fi/wp-content/uploads/2013/04/lapsen_etu_ensin_web.pdf
6. <http://refugees.dk/fakta/asylproceduren-i-danmark/asylprocedurens-tre-faser/>
7. https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/EBDF83E7-B151-4B3B-A87C-CC291B29CF14/0/tal_og_fakta_2015.pdf
8. https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/uledsagede_boern.htm
9. https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/uledsagede_boern.htm
https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/permanent-ophold/unge_18_19_aar.htm
[S](#)
10. <https://www.regeringen.dk/aktuelle-dagsordener/finanslov-2017/finanslov-2017-udlaendingestramninger/>
11. Socialstyrelsen (2016) *Ensamkommande barn och unga. Handbok om socialtjänstens ansvar och uppgifter*. Sverige.
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20400/2016-11-8.pdf>
12. Zetterqvist, K., Hagström, M. (2016). *Nyanlända barn och den svenska mottagningsstrukturen*. FORTE: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.
13. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Fakta-om-ett-arendes-gang.html>
14. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Nya-lagar-2016/Nyheter/2016-07-20-20-juli-2016-Ny-lag-som-paverkar-asylsokande-och-deras-familjer.html>

15. <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efterbeslut/Om-du-far-stanna/Uppehallstillstand-som-alternativt-skyddsbehovande.html>
16. Udlændingestyrelsen (2015). *Tal og fakta på udlændingeområdet*. København. https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/EBDF83E7-B151-4B3B-A87C-CC291B29CF14/0/tal_og_fakta_2015.pdf
17. <http://omni.se/beskedet-alderstester-kan-inledas-i-borjan-av-2017/a/OoOVI>
18. <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/asylvedtak-etter-statsborgerskap-og-utfall-for-enslige-mindrearige-asylsokere-2016/>
19. http://www.migri.fi/download/65774_asylbeslut_januari_augusti_2016.pdf?e6abe0232815d488
20. http://www.migri.fi/information_om_verket/statistik/statistik_over_asyl_och_flyktingar
21. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Aktuell-statistik.html>
22. <https://www.udi.no/viktige-meldinger/informasjon-til-barn-under-18-ar-som-har-sokt-om-beskyttelse/>
23. <https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/sagsbehandlingstider/us/servicemaal.htm>
24. <http://www.migrationsverket.se/download/18.2d998ffc151ac3871592564/1480585366972/Avgjorda+asyl%C3%A4renden+2016+-+Asylum+decisions+2016.pdf>
25. http://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-bosettes-flyktinger/enslige-mindrearige-flyktinger/#title_3
26. <https://udiregelverk.no/no/rettskilder/sentrale/utlendingsloven/kap6/43/>
27. http://www.migri.fi/hem_till_en_familjemedlem_i_finland/forsorjningsforutsattning
28. https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/uledsagede_boern.htm
29. Migrationsverket, Sveriges Kommuner och Landsting, Skolverket, Länsstyrelserna, Socialstyrelsen (2015). *Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar*. Migrationsverket. Sverige.
30. <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efterbeslut/Om-du-far-stanna/Familjeaterforening.html>
31. <http://www.iom.no/no/varp-no/vg-no>

32. <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Fakta-om-migration/Fakta-om-ett-arendes-gang.html>
33. <http://www.lansstyrelsen.se/Stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/integration/Genomf%c3%b6rda%20aktiviteter-dokumentation/ensamkommande%20obarn%20o%20unga%20%20ofr%c3%a5n%20avslag%20till%20%c3%a5terv%c3%a4ndande/migrationsverket.pdf>
34. <http://www.rgm.v.se/index.php/9-om-gmv/290-nyhetsbrev-nr-14-okt-2016>
35. Social- og Integrationsministeriet (2012). *Den gode modtagelse af uledsagede mindreårige i kommunerne*. Danmark
<http://www.integrationsviden.dk/nyankomne/uledsagede-mindrearige/den-gode-modtagelse-af-uledsagede-mindrearige-i-kommunerne/#.Wl3vRX81hPY>
36. Berg, B., & og Tronstad, K. R. (red) (2015). *Levekår for barn i asylsøkerfasen*. NTNU Samfunnsforskning. Norge.
https://www.bufdir.no/Global/Barnevern/Kunnskap/Laevekar_for_barn_i_asylsoekerfasen.pdf
37. UDI. Veileder - Arbeid med individuell kartlegging og tiltaksplan for enslige mindreårige i ordinære mottak <http://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2012-018/rs-2012-018v5/>
38. http://www.imdi.no/planlegging-og-bosetting/slik-bosettes-flyktninger/enslige-mindrearige-flyktninger/#title_1
39. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-ny-lov-om-omsorgssentre-for-enslige-mindrearige-asylsokere/id2510066/>
40. <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101386#L2P27>
41. https://www.nyidanmark.dk/da-dk/Ophold/asyl/asylcentre/hvor_ligger_centrene.htm
42. <http://www.regeringen.se/contentassets/200774d5e2de4a3e8c7ca8ecooff1c20/ett-nytt-ersattningssystem-for-mottagandet-av-ensamkommande-barn-och-unga>
43. <http://www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/Teman/ensamkommande-barn-och-unga/Sidor/Socialtj%C3%A4nstens-ansvar.aspx>
44. <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Statlig-ersattning/Sok-ersattning-for-personer-med-tillstand/Ersattning/Belagd-boendeplats-enligt-overenskommelse.html>
45. https://www.regjeringen.no/contentassets/a576fb7eb4bf40f4b1972504553fb11c/rundskriv_q-06_2010.pdf

46. Paulsen et al. (2015). *Barnevernets arbeid med barn i asylsøkerfasen – Faglige utfordringer og barrierer i mottaksapparatet*. NTNU Samfunnsforskning. Norge.
<http://samforsk.no/Publikasjoner/Barnevernets%20arbeid%20med%20barn%20i%20asyls%C3%B8kerfasen%20WEB.pdf>

47. http://www.yhteisetlapsemme.fi/wp-content/uploads/2013/04/lapsen_etu_ensin_web.pdf

48. http://stm.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/kuntainfo-alaikaisilla-turvapaikanhakijoilla-on-oikeus-lastensuojelun-palveluihin

49. http://stm.fi/documents/1271139/2044491/Kommuninfo_2_2016.pdf/093aa3d9-3605-4c16-be55-6a6b10667a0b

50. <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101386#L2P27>

51. http://www.integration.fi/sv/integration/integration/stod_till_barn_utan_varnadshavare

52. <http://www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/Teman/ensamkommande-barn-och-unga/Sidor/Socialtj%C3%A4nstens-ansvar.aspx>

53. <https://helsedirektoratet.no/Retningslinjer/Asyls%C3%B8kere,%20flyktninger%20og%20familiegjenforente.pdf>

54. http://stm.fi/sv/artikeln/-/asset_publisher/kuntainfo-kuntien-on-annettava-turvapaikanhakijoille-kiireelliset-ja-valttamattomat-terveyspalvelut

55. <http://stm.fi/documents/1271139/2044491/Asyls%C3%B6kandes+r%C3%A4tt+till+h%C3%A4so-+och+sjukv%C3%A5rdstj%C3%A4nster.pdf/220eeb87-c5f6-4408-b7d9-3e2bfa062f41>

56. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=183357>

57. <http://www.socialstyrelsen.se/sosfs/2011-11>

58. https://www.bufdir.no/Global/Barnevern/Kommunenes_og_fylkeskommunenes_ansvar_for_barn_som_soeker_asyl.pdf

59. Dæhlen 2013, i Pastoor, L. d. W. (2015). *The mediational role of schools in supporting psychosocial transitions among unaccompanied young refugees upon resettlement in Norway*. *International Journal of Educational Development*, 41, 245–254.
doi:[10.1016/j.ijedudev.2014.10.009](https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2014.10.009)

60. http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/09/turvapaikanhakijalapset.html?lang=fi&extra_locale=sv

61. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=181806>
62. Skolverket (2016). *Utbildning för nyanlända elever. Skolverkets allmänna råd*. Skolverket. Sverige.
63. Bunar 2010; Bunar 2015a i Zetterqvist & Hagström i Zetterqvist, K., Hagström, M. (2016). *Nyanlända barn och den svenska mottagningsstrukturen*. FORTE: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.
64. <https://fritidspuljen.flygtning.dk/om-os>
65. MUCF (2016) *Kartläggning av öppen fritidsverksamhet – en nationell bild och faktorer som påverkar deltagandet*.
http://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/kartlaggning-oppen-fritidsverksamhet.pdf
66. *Sammen mot menneskehandel. Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel* (2011–2014)
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/handlingsplaner/handlingsplan_mot_menneskehandel_2011-2014.pdf
67. UDI RS 2015-009 *Varsling og oppfølging når enslige mindreårige forsvinner fra asylmottak*
<https://www.udiregelverk.no/no/rettskilder/udi-rundskriv/rs-2015-0091/>
- 68 Länsstyrelsen. Rapport 2016:25. *På flykt och försvunnen. En nationell kartläggning av ensamkommande barn som avviker*. Sverige.
69. Husbanken vest, Hordaland Røde Kors og Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet vest (2015). *På grensen. Hvordan integrere unge enslige flyktingar mellom 18–25 år*
<http://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/brosjyrer-og-ressurser/pa-grensen.pdf>
70. Garvik, M., Paulsen, V., Berg, B., (2016). *Barnevernets rolle i bosetting og oppfølging av enslige mindreårige flyktinger*. NTNU Samfunnsforskning. Mangfold og inkludering
<https://samforsk.no/Publikasjoner/2016/EM-rapport%202016%20-%20webversjon.pdf>
71. http://www.integration.fi/sv/integration/integration/stod_till_barn_utan_vardnadshavare/stod_till_barn_som_bor_utan_vardnadshavare
72. <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/For-dig-som-ar-barn-och-har-sokt-asyl/Utan-foraldrar/Om-du-snart-fyller-18-ar.html>
73. Regeringen PM. (2016). *Ett nytt ersättningssystem för mottagandet av ensamkommande barn och unga*.
<http://www.regeringen.se/contentassets/200774d5e2de4a3e8c7ca8ecooff1c20/ett-nytt-ersattningssystem-for-mottagandet-av-ensamkommande-barn-och-unga>

74. <http://www.dn.se/nyheter/sverige/regeringen-backar-om-utvisning-av-18-aringar/>

75. 2015. *Reception and living in families, RLF, Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU Member States*. Nidos, SALAS, CHTB.

<http://www.scepnetwork.org/images/21/276.pdf>

Övriga referenser:

Björklund, K., (2015). *Unaccompanied refugees minors in Finland – Challenges and good practices in a Nordic Context*. Turku: Institute of Migration

<http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/c26.pdf>

Vitus, K. & Smith Nielsen, S. (2011). *Asylbørn i Danmark – en Barndom i undtagelsestilstand*. Denmark: Scandinavian Books A/S

Welcoming Refugees – Local European Experiences. Material from a conference held in 25-27 January 2017 to discuss best practices and innovative solutions for receiving refugees and creating welcoming cities and inclusive local communities

<http://www.arenaide.se/welref17/>

